

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra politologie a evropských studií

Adéla Chamrádová

Integrace Makedonie a Srbska do Evropské unie. Komparativní studie.

Bakalářská diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Milan Balabán

Olomouc 2016

Prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 8. 6. 2016

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Milanu Balabánovi za odborné vedení bakalářské práce, za jeho cenné rady a připomínky.

Obsah

Úvod	5
1. Úvod do problematiky Západního Balkánu.....	9
1.1. Politické hledisko.....	9
1.2. Ekonomické hledisko.....	12
2. Přístup EU k zemím západního Balkánu.....	13
2.1. Teorie evropeizace.....	13
2.2. Kondicionalita.....	15
2.3. Průběh politiky rozšiřování.....	16
2.4. Iniciativy pro zapojení regionu do integračního procesu.....	18
2.5. Finanční pomoc.....	19
2.6. Aktuální pohled EU na budoucí perspektivu rozšíření.....	21
3. Srbsko.....	23
3.1. Historický přehled: 90. léta.....	23
3.2. Vztahy Srbska a EU.....	25
3.3. Vztahy Srbska a Kosova.....	27
3.4. Plnění politických kritérií.....	28
3.5. Plnění ekonomických kritérií.....	33
4. Makedonie.....	38
4.1. Historický přehled: 90. léta.....	38
4.2. Vztahy Makedonie a EU.....	39
4.3. Albánská menšina v Makedonii.....	40
4.4. Plnění politických kritérií.....	41
4.5. Plnění ekonomických kritérií.....	45
5. Současný stav a možný budoucí vývoj v Srbsku a Makedonii.....	48
Závěr.....	49
Prameny a literatura.....	52
Seznam zkratk.....	60
Abstrakt.....	61
Klíčová slova.....	61
Abstract.....	61
Key Words.....	61

Úvod

Po skončení balkánských válek a pádu autoritativních režimů, se Evropská unie (také EU či Unie) rozhodla poskytnout státům bývalé Jugoslávie a Albánii jedinečnou šanci na zlepšení životní úrovně a upevnění demokratického směřování společností v podobě *Stabilizační paktu pro jihovýchodní Evropu*. Podpis tohoto paktu znamenal i pro EU jistou záruku vyhnutí se dalším rozsáhlým sporům na poloostrově a zmírnění ekonomické migrace do zemí Unie. V roce 2003 Evropská rada na summitu v Soluni opětovně potvrdila, že všechny země účastníci se procesu stabilizace a přidružení jsou potenciálními kandidáty na členství v EU. Z balkánských zemí se podařilo do organizace vstoupit zatím pouze Slovinsku a Chorvatsku. Příležitosti stát se dalším členem z tohoto regionu jsou v současnosti nejbližší Albánie, Černá Hora, Makedonie a Srbsko, které disponují kandidátským statutem. Jako první ze zmíněných jej získala Makedonie, a to již ke konci roku 2005. Jejím o mnoho většímu a ekonomicky vyspělejšímu sousedovi Srbsku byl naproti tomu udělen až v roce 2012.

Cílem bakalářské práce je porovnat stupeň integrace Makedonie a Srbska do struktur Evropské unie, a to v rovině politické a ekonomické. Zmapován je i vývoj vzájemných vztahů mezi státy a EU od konce 90. let po současnost. Kromě Srbska a Makedonie je nahlíženo i na postoj Evropské unie vůči celému západobalkánskému regionu včetně iniciativ předvstupní pomoci. Dalším bodem je analýza účinnosti evropeizace, tedy přejímání unijních hodnot, pravidel, procesů a politik. V neposlední řadě se práce zabývá komplikovanými vztahy s menšinovou albánskou populací v Makedonii a nastiňuje historii kosovského problému v Srbsku.

Jako metoda zkoumání je stanovena komparace dvou států se společnými charakteristikami. Porovnávat budu na základě nejzásadnějších politických a ekonomických kritérií stanovených EU, mezi něž patří např. svoboda slova, nezávislé soudnictví, boj s korupcí a organizovaným zločinem, míra zadluženosti a nezaměstnanosti, konkurenceschopná tržní ekonomika aj. Tyto dva konkrétní případy jsem si vybrala, protože Srbsko i Makedonie byly po většinu 20. století součástí bývalé Jugoslávie a sdílejí tak kus společné historie. Země spojuje dominance ortodoxního křesťanství i problémy s početnou albánskou menšinou, jež je špatně integrována, díky čemuž často dochází k násilným etnickým střetům s většinovým obyvatelstvem. Přístupová jednání uchazečů jsou navíc kvůli

špatným vzájemným vztahům s některými ze členských států EU blokována. V případě Makedonie se jedná o problém s Řeckem, které dlouhodobě bojuje s jejím názvem a státními symboly. Přístupu Srbska začalo nově vzdorovat Chorvatsko kvůli srbskému zákonu o válečných zločinech. V práci je využita také teorie evropeizace, konkrétně evropeizace *top-down*, na kterou je nahlíženo skrze racionalistický koncept *nového institucionalismu*. V průběhu se budu snažit odpovědět na dvě výzkumné otázky:

- 1) *Která z těchto dvou zemí má větší šanci dostat se dříve do EU?*
- 2) *Došlo k zásadním změnám politik zemí v kontextu teorie evropeizace?*

Práce je členěna do dvou částí, teoretické a empirické, a čtyř kapitol. První dvě kapitoly, *Úvod do problematiky balkánského regionu* a *Přístup EU k zemím západního Balkánu* spadají do teoretické části. Praktická část komparace probíhá ve dvou posledních kapitolách *Srbsko* a *Makedonie*. Celý text je prokládán tabulkami a grafy ponechanými v originálním anglickém znění s původními vysvětlivkami.

První kapitola představuje balkánský region a jeho politické a ekonomické obtíže. Úvod do této problematiky je důležitý pro pochopení strukturálních problémů, jež jsou hlavními překážkami ve vstupu zemí do EU.

Druhá kapitola, *Přístup EU k zemím západního Balkánu*, se skládá z šesti podkapitol. První z nich, *Teorie evropeizace*, se zabývá definicí jednoho z předních teoretiků Claudia Radaelliho. Dále vymezuje termín *evropeizace „shora“*, nebo-li *top-down evropeizace*, a její spojení s teoretickým přístupem *nového institucionalismu*. Druhá podkapitola pojednává o důležitém nástroji evropeizace, *kondicionalitě*. Další podkapitoly popisují průběh politiky rozšiřování, vývoj vztahů mezi EU a zeměmi balkánského regionu pomocí iniciativ pro zapojení do integračního procesu a finanční asistenci této oblasti. Jako poslední je nastíněn aktuální pohled Unie na budoucí perspektivu rozšíření, kde je podrobně rozebráno, proč přístupový proces stagnuje jak ze strany Evropské unie, tak kandidátských států. Jsou zde navrženy i drobné úpravy unijního přístupu k balkánským zemím, které by mohly celý integrační proces zefektivnit.

Třetí a čtvrtá kapitola, *Srbsko* a *Makedonie*, jež spadají do empirické části, jsou obě koncipovány stejným způsobem. Jako první obsahují historický přehled dění v 90. letech 20. století. Jeho zmínka je nutná kvůli rozsáhlým implikacím v současnosti. Další podkapitoly se zabývají formováním vazeb Srbska a Makedonie s Evropskou unií a komplikovaným

vztahům s albánskou populací v obou zemích. Čtvrtá a pátá podkapitola se již zabývají jednotlivými politickými a ekonomickými kritérii. Podkapitola *Plnění politických kritérií* vyobrazuje politiku současných vlád, dodržování práv menšin, svobody vyznání, boj s korupcí a organizovaným zločinem, regionální spolupráci, azylovou a migrační politiku, svobodu médií, občanské společnosti, nezávislost soudnictví a stav implementace právního rámce EU *acquis communautaire* (dále jen *acquis*). *Plnění ekonomických kritérií* definují ukazatele jako HDP, export, import, míra nezaměstnanosti a chudoby, zahraniční investice, předvstupní finanční pomoc, rozsah zadlužení, inflace atd.

Na závěr vše shrnuje kapitola *Současný stav a možný budoucí vývoj v Srbsku a Makedonii*, kde rozebírám soudobou politickou situaci a klíčové události. Nastíněn je i směr, kterým se země ve vztahu k EU pravděpodobně budou ubírat.

Teoretická část je založena na odborných článcích Denisi Kostovicové (*State Weakness in the Western Balkans as a Security Threat: The European Union Approach and a Global Perspective*), Petera van Hama (*Grindlock, Corruption and Crime in the Western Balkans: Why the EU Must Acknowledge its Limits*) a Milady Vachudové (*EU Leverage and National Interests in the Balkans: The Puzzles of Enlargement Ten Years On*), které všeobecně mapují situaci na Západním Balkáně a perspektivu rozšíření. Relevantním zdrojem informací o komplexní problematice balkánských států je kniha Janusze Bugajského *Return of the Balkans: Challenges to European Integration and U. S. Disengagement*. K tématu celkově je obtížné najít dostatek českých monografií nebo článků, proto je text tvořen téměř výhradně díly anglicky píšících autorů. Z knižních zdrojů vychází především podkapitola *Teorie evropeizace*, která je sestavena na základě textů teoretiků evropské integrace z knihy Dančáka, Fialy a Hlouška *Evropeizace: Nové téma politologického výzkumu*. V podkapitole pojednávající o průběhu rozšiřování využívám knihy *European Union Politics* od Michelle Cini a Nievese Pérez-Solórzano Borragána, *Policy-Making in the European Union* od Helen Wallace, Marca A. Pollacka a Allasdaira R. Younga a *Rozšiřování ES/EU* editované Markétou Pitrovou a Petrem Fialou.

Empirická část čerpá taktéž především z odborných článků a dále z oficiálních dokumentů EU, jelikož k jejímu zpracování bylo třeba použít zejména aktuální informace. Problémem je nedostatek monografií v horizontu alespoň pěti let, které by se tématu soudobé podoby Západního Balkánu věnovaly. Knižních zdroje jsou tak využity výlučně v podkapitolách o historii. Nejvíce potřebných údajů skýtají knihy *Teritoriální politická*

organizace Západního Balkánu s důrazem na vývoj ve 20. století Miloše Fňukala, která byla vydána poměrně nedávno a obsahuje přehledné shrnutí moderních politických dějin zemí bývalé Jugoslávie, a *Dějiny jihoslovanských zemí* kolektivu autorů Lubomíry Havlíkové, Ladislava Hladkého, Jana Pelikána, Miroslava Šestáka a Miroslava Tejchmana. Pro analýzu plnění politických a ekonomických podmínek používám zejména pravidelné zprávy Evropské komise o pokroku, tzv. *Progress reports*, *Strategy reports* či data evropského statistického úřadu *Eurostat*. Relevantní a aktuální informace lze nalézt i v podrobných analýzách *Bertelsmann Transformation Index* a *Freedom House Index*. Nejnovější dění pak vychází ze článků na serveru *Balkan Insight*. V případě Srbska mi byly kromě již zmiňovaných dokumentů nápomocny články Stevena Woehrela *Serbia: Current Issues and U. S. Policy* z let 2010 a 2013. U Makedonie se jedná o články Fotise Mavromatidise *The Role of the European Union in the Name Dispute between Greece and FYR Macedonia* a *External Interventions and Domestic Ethnic Conflict in Yugoslavia* Nikolaose Zaharidise.

1. Úvod do problematiky Západního Balkánu

Tento velmi heterogenní region si prošel složitým historickým vývojem doprovázeným častými vlnami násilí a nacionalismu. Ještě v 90. letech 20. století se zde probíhaly krvavé války, páchaly se brutální zločiny proti lidskosti a většina zemí, která se právě vymanila z područí komunistických režimů, opět sklouzla k nedemokratickým formám vlády. I přesto, že se ve 21. století situace již zklidnila a autoritářské režimy padly, demokracie v regionu je pořád ještě křehká, nevraživost mezi příslušníky odlišných etnik stále aktuální a stabilitu je potřeba udržovat za pomoci mezinárodních aktérů. Z tohoto důvodu se zde EU snaží udržet svou přítomnost a vyvíjet aktivitu z hlediska bezpečnostní a obranné politiky, aby se situace, která nastala v 90. letech, již neopakovala (Kostovicova 2007: 13). V následující kapitole nastíním politické a ekonomické charakteristiky regionu, jejichž znalost je důležitá pro pochopení současné situace mnou zkoumaných zemí, Makedonie a Srbska.

1.1. Politické hledisko

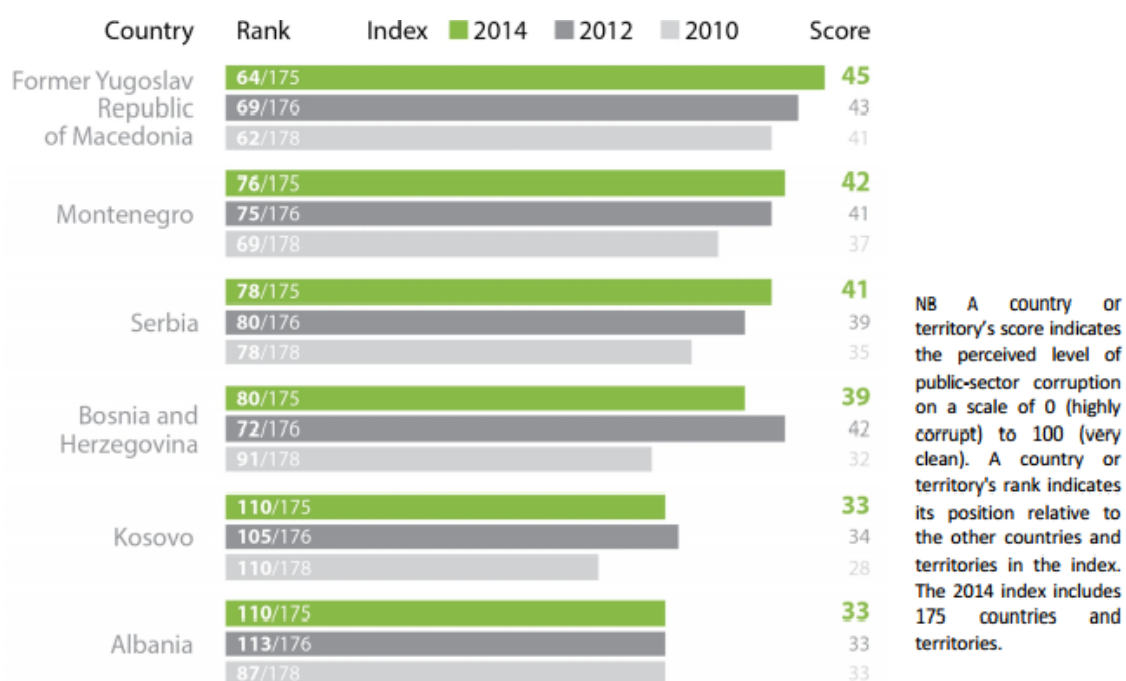
Státy západního Balkánu jsou známé svou nefunkčností a neschopností poskytnout základní jistoty a potřeby svým obyvatelům. Korupce je v regionu všudypřítomná (viz Graf č. 1) a vlády značně neefektivní, což v kombinaci s absencí aktivní občanské společnosti, slabými státními institucemi a špatným zajištěním hranic utváří perfektní prostředí pro organizovaný zločin, se kterým je navíc silně provázán státní aparát (viz Graf č. 2). Poloha zemí jako křižovatka mezi Evropou, Středním východem a Asií je posléze jedním z dalších faktorů, který napomáhá obchodu s drogami, lidmi, pašováním nejrůznějších druhů zboží, zbraní atd. (van Ham 2014: 10). Tyto skutečnosti mají neblahý vliv na stabilitu zemí a prohlubují odcizení, odpor a nelegální činnost obyvatel. Vedlejším jevem může být i zakládání protestních hnutí a extrémismus, který se snadno může obrátit proti příslušníkům etnických a náboženských menšin. Tento úkaz je celkem hojně frekventovaný, především v souvislosti s revizí hranic a válkami o části území, která byla a jsou etnicky heterogenní. V neposlední řadě jsou dalšími rizikovými faktory zkorumpovaný soudní systém a neschopnost zajistit plnou svobodu projevu sdělovacích prostředků¹ (Evropská komise 2011: 5–6).

---

¹ Vůči médiím je často praktikován politický a ekonomický nátlak kvůli ovlivňování jejich obsahu. Mezi běžné praktiky patří zastrašování novinářů či dokonce násilné útoky (Evropská komise 2011: 6).

Problémy balkánských států, které jsem zde nastínila, jsou již dlouhodobě jejich součástí a hluboko zakořenily v politické tradici regionu. Pro EU bude velkou výzvou přinutit toto odlišné kulturní prostředí k novému stylu vlády právního stát. Tito noví žadatelé o členství představují pro Unii mnohem větší bezpečnostní hrozby než předchozí post-komunističtí žadatelé. Proto je po nich také požadováno splnění tvrdších podmínek vstupu a hlubších demokratických reforem (Vachudova 2014: 123). Je ale důležité, aby EU i nadále v regionu vyvíjela aktivitu, aby se z něj nestala šedá stagnující zóna Evropy s vládou radikalismu či extrémního nacionalismu (Bugajski 2013: 5), což by pro státy znamenalo definitivní ztrátu příležitosti členství v organizaci.

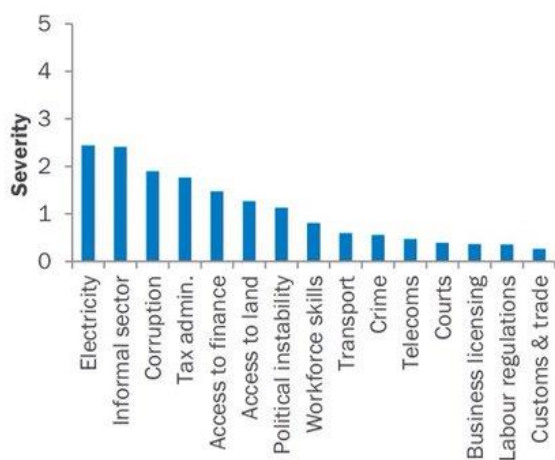
Graf č. 1: Vnímání korupce 2010–2014

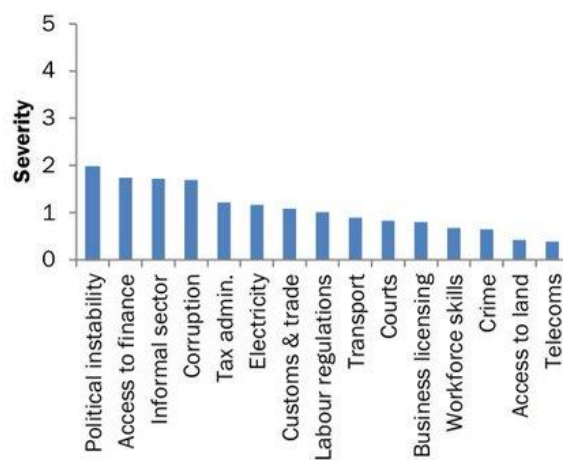
Zdroj: Transparency International in European Parliamentary Research Service 2015: 4
[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/557025/EPRS_BRI\(2015\)557025_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/557025/EPRS_BRI(2015)557025_EN.pdf)
 f>

Graf č. 2: Hlavní překážky rozvoje podnikatelského prostředí

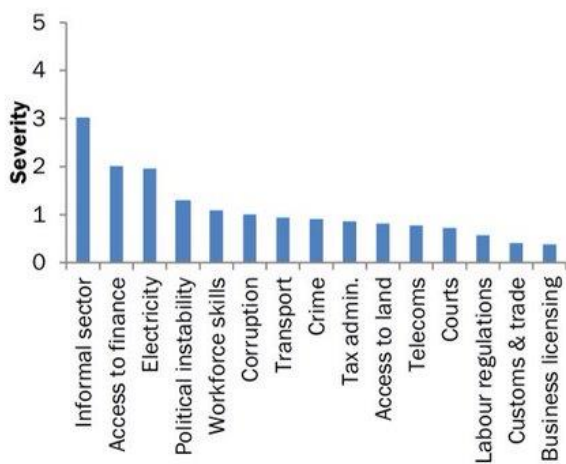
Albania

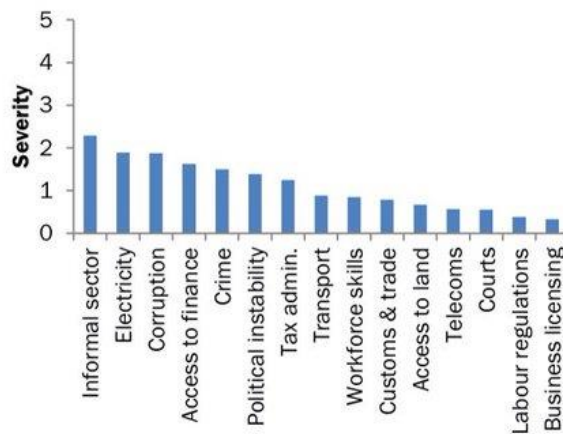
Bosnia and Herzegovina

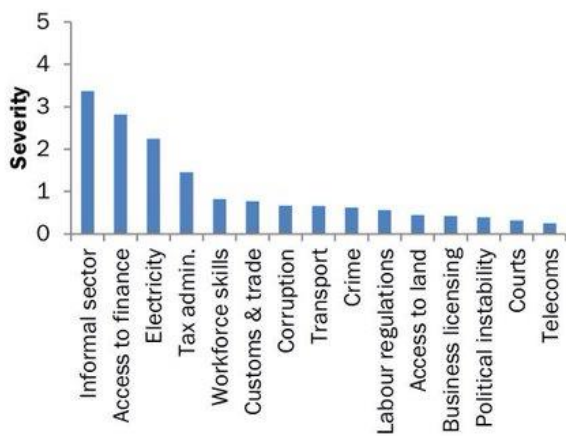
FYR Macedonia

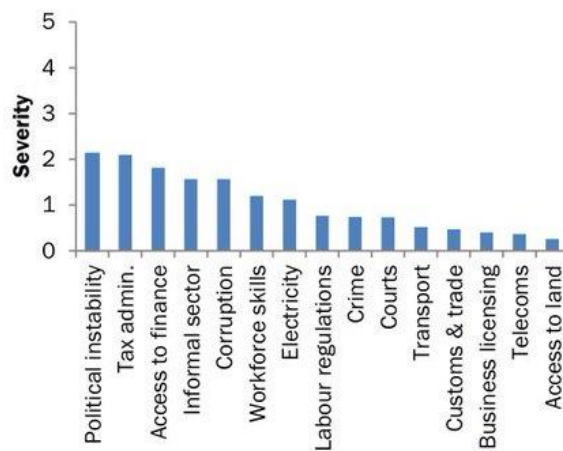
Kosovo

Montenegro

Serbia

Zdroj: European Bank for Reconstruction and Development 2013: 7 <www.ebrd.com/documents/ocw/pdf-working-paper-186.pdf>

1.2. Ekonomické hledisko

Ani z ekonomického hlediska nelze oblast považovat za prosperující. Jihovýchod Evropy patří dlouhodobě mezi nejchudší části kontinentu. Disponuje velkými ekonomickými nerovnostmi, množstvím státních intervencí, nedostatečně rozvinutým soukromým sektorem a nízkým hospodářským potenciálem (van Ham 2014: 8). Mezi nejzávažnější neduhy regionu patří bezpochyby vysoká nezaměstnanost a korupce. Např. v Kosovu, Bosně a Hercegovině a Makedonii zůstává nezaměstnanost k roku 2014 jednou z nejvyšších v Evropě (viz Tabulka č. 1). „Míra účasti na trhu práce je nízká, zejména pokud jde o ženy a mladé lidi.“ (Evropská komise 2011: 9) Co se týče korupce, Úřad OSN (Organizace spojených národů) pro drogy a kriminalitu uveřejnil v roce 2011 zprávu, ze které je patrné, že je hlavní překážkou na cestě k členství v EU bránící ekonomickému a sociálnímu rozvoji regionu (van Ham 2014: 8). „Korupce negativně ovlivňuje nejen každodenní život občanů, ale má dopad i na investice a podnikání, poškozují vnitrostátní rozpočty, zejména pokud jde o zadávání veřejných zakázek, privatizaci atd.“ (Evropská komise 2011: 5) Z předchozího Grafu č. 2 je patrné, že společně s šedou ekonomikou a nedostatečnou elektrifikací patří korupce mezi jedny ze tří nejčastěji uváděných důvodů, které brání vytvoření stabilního podnikatelského prostředí, jež je základem každé zdravé ekonomiky. „Nedávná celosvětová finanční krize a současné obtíže v Eurozóně poukázaly na vzájemnou provázanost vnitrostátních ekonomik uvnitř a mimo EU. Tyto události podtrhují důležitost dalšího upevňování hospodářské a finanční stability a podpory růstu.“ (Evropská komise 2011: 2)

Tabulka č. 1:

Labour market, income distribution and education										
	Employment rate, aged 20–64 (% of population)				Unemployment rate (% of the labour force)					
	Total		Male	Female	Total		Male	Female	Youth, aged 15–24	Long- term, > 12 months
	2009	2014	2014		2009	2014	2014			
EU-28	69.0	69.2	75.0	63.5	8.9	10.2	10.1	10.3	22.2	5.1
Montenegro (*)	:	55.6	61.4	49.4	19.1	18.0	17.8	18.2	35.8	14.0
The former Yugoslav Republic of Macedonia (*)	47.9	51.3	61.6	40.8	32.2	28.0	27.7	28.6	53.1	23.9
Albania	60.4	56.6	65.2	48.5	13.8	17.5	19.2	15.2	39.0	11.2
Serbia	54.5	53.5	61.2	46.0	16.1	18.9	18.3	19.6	47.1	12.8
Turkey (*)	47.8	53.2	75.0	31.6	12.7	9.9	9.1	11.9	17.8	2.4
Bosnia and Herzegovina	44.2	43.2	54.6	31.9	24.1	27.6	25.3	31.2	62.7	23.4
Kosovo (*)	26.1	31.3	48.4	14.5	45.4	35.3	33.1	41.6	61.0	26.1

(*) Employment rate, 2009: based on persons aged 15–64.
 (*) Long-term unemployment rate: 2013.
 (*) Unemployment rates, 2014: based on 4 weeks criterion and using only active jobs search methods.
 Source: Eurostat (online data codes: cpc_pslm, lfsi_emp_a, une_rt_a and une_ltu_a)

Zdroj: eurostat 2015: 3 <<http://ec.europa.eu/eurostat/documents/4031688/7098393/KS-01-15-604-EN-N.pdf/6ddd8b87-8c7c-4f88-8452-2a88dda0c38e>>

2. Přístup EU k zemím západního Balkánu

Následující kapitola spadá pod teoretickou část textu. Skládá se z podkapitol o teorii evropeizace, která je součástí jedné z výzkumných otázek, o nástroji evropeizace, kondicionalitě, a o průběhu politiky rozšiřování, jež se oproti minulým kolům rozrostla o několik inovací vytvořených speciálně kvůli zemím balkánského regionu. Obsaženy jsou také informace o vývoji vztahů EU se zeměmi západního Balkánu od konce 90. let včetně různých finančních rámců na pomoc oblastí. Nakonec kapitoly je shrnut celý integrační proces ze strany žadatelských států i samotné Evropské unie.

2.1. Teorie evropeizace

Po konci studené války a bipolarity byly procesy amerikanizace Západní Evropy a sovětizace Střední a Východní Evropy nahrazeny procesem evropeizace. Tento termín má mnoho různých konotací a významů. Moje práce se zaměřuje na definici jednoho z předních teoretiků evropeizace, Claudia Radaelliho, jež termín popisuje jako změnu domácích politických institucí a konkrétních politik evropských zemí na popud evropské integrace (Radaelli 2000 in Dančák, Fiala, Hloušek 2005: 13) nebo také jako „*proces a) utváření, b) difuze, c) institucionalizace formálních a neformálních pravidel, procedur, paradigmatických politik, stylů, způsobu 'jak dělat věci' a sdílených hodnot, které jsou nejprve definovány a konsolidovány v rámci utváření rozhodnutí EU a poté inkorporovány do logiky domácího diskursu, identit, politických struktur a veřejných politik.*“ (Radaelli 2006 in Dančák, Fiala, Hloušek 2005: 20) Evropeizace však neprobíhá jen na úrovni členských států a jejich politik, ale např. i na úrovni ekonomické², sociální, legislativní³, evropské⁴ (Dančák, Fiala, Hloušek 2005: 14) či ve sféře nestátních aktérů (zájmové skupiny, sociální hnutí, nevládní organizace). V Radaelliho podání je teorie zaměřena především na efekty budování nové nadnárodní struktury v národních státech. „*Teorie namísto aby se snažila vysvětlit důvody integračního*

---

² Harmonizace ekonomického prostředí, adaptace podniků, vznik jednotné evropské ekonomiky, společná monetární politika (Dančák, Fiala, Hloušek 2005: 14).

³ Přejímání právních norem EU (*acquis communautaire*), přizpůsobování národní legislativy a právního prostředí podmínkám EU, unifikace právního rámce (Tamtéž 2005).

⁴ Vytváření nového, evropského, politického systému, formování a posilování kompetencí orgánů EU (Evropský parlament, Evropská komise, Rada Evropské unie), vytváření mechanismů zastupování zájmů na evropské rovině (strany, svazy, lobbying atd.) (Tamtéž 2005).

procesu, vysvětluje vliv tohoto procesu v národních politických společenstvích.“ (Císař in Dančák, Fiala, Hloušek 2005: 55–56)

Existuje několik typů evropeizace. *„Abychom však mohli o tlaku jakéhokoli z nich hovořit, musí existovat mezi národními a evropskými politikami, institucemi a interakcemi určitý nesoulad. Jen v tomto případě lze očekávat adaptační tlak.*“ (Císař in Dančák, Fiala, Hloušek 2005: 57) Práce se soustřeďuje pouze na evropeizaci „shora“ (top-down), která zkoumá přejímání politik EU členskými státy. Tento přístup ale nebere dostatečně v potaz sílu členských států či jejich občanů, které také na EU můžou vyvíjet tlak. *Evropeizace top-down* je spojována s teoretickým přístupem nového institucionalismu. Ten se dělí na dvě větve, racionalistickou a sociologickou. Obě dvě se věnují efektům, které mají politické instituce na politické aktéry a jejich rozhodování. Racionalistická verze se zaměřuje na jednání aktérů na základě racionální volby. *„Aktéři sledují svůj vlastní zájem, jednají instrumentálně a snaží se maximalizovat svůj vlastní užitek, kalkulují očekávané náklady a výnosy svého jednání.*“ (Börzel, Risse 2003 in Dančák, Fiala, Hloušek 2005: 57) Pro národní státy se tak naskýtá řada politických příležitostí, které svým tlakem v domácím prostředí některé aktéry zvýhodňuje a jiným naopak ubírá na politickém významu. Dochází k proměně politik a institucí určitým směrem a k redistribuci zdrojů. To vše ale samozřejmě v případě, má-li aktér, který chce prosadit změnu, schopnost adaptačního tlaku. Pro sociologické institucionalisty je změna domácích institucí naopak příčinou procesu sociálního učení, kdy aktéři nejednají podle racionalistické logiky maximálního užitku, ale podle koncepčních a normativních pravidel, která jsou podle nich správná. Proces evropeizace je pro ně spíše zdrojem norem. Domácí změna spočívá v přesvědčování a sociálním očekávání, na jehož základě tvoří národní političtí aktéři své zájmy (Börzel, Risse 2003 in Dančák, Fiala, Hloušek 2005: 57–58).

Podle Sedelmeiera a Schimmelfenninga má evropeizace velký vliv i na státy, které ještě nejsou členy Evropské unie. Evropeizace Západního Balkánu je proces, který se soustředí na stabilizaci a reformování politických a ekonomických systémů, prosazování evropských standardů a regionální spolupráci v těchto zemích. Evropeizace regionu se snaží o aktivní budování států a demokratizaci (Sedelmeier, Schimmelfenning 2005 in Keil 2013: 345–346).

2.2. Kondicionalita

Důležitým termínem v rámci integračních snah je také kondicionalita. Jedná se o politiku, která obsahuje soubor požadavků nejrůznějšího druhu (ať už se týkají politiky, ekonomiky, *acquis communautaire* či plnění podmínek mírových a politických dohod). Implementaci požadavků prosazují jednotliví aktéři (v tomto případě EU) k uplatnění svého vlivu (Kostovicova 2007: 14). Státy jsou pak podle aktivity pozitivně či negativně odměňovány. Jedná se o významný nástroj k udržování vztahů se sousedními zeměmi. EU kondicionalitu vůči státům západního Balkánu uplatňuje skrze asociační dohody a další kroky uskutečněné po jejich podpisu (Sedelmeier in Wallace, Pollack, Young 2010: 425). Příkladem užití pozitivní kondicionality je liberalizace Schengenského vízového systému pro občany Bývalé jugoslávské republiky Makedonie, Černé Hory a Srbska od prosince 2009 a od listopadu 2010 pro občany Albánie a Bosny a Hercegoviny. Výměnou za usnadnění vízového režimu a později i bezvízového styku se zeměmi schengenského prostoru vyžadovala EU po státech boj s ilegálním překračováním hranic, šířením falešných dokumentů atd. Po první vlně liberalizace byl však zaznamenán velký vzrůst žádostí o azyl (většinou falešných), především ze Srbska a Makedonie. V reakci na zneužívání bezvízového styku zřídila Evropská komise v lednu 2011 monitorovací mechanismus. „V září roku 2013 přijal Evropský parlament usnesení o mechanismu pozastavení zrušení vízové povinnosti. Rada tento mechanismus zavedla v prosinci roku 2013 pozměněním příslušného nařízení.“ (de Munter 2015)

Efektivita kondicionality EU je často kritizována a zpochybňována pro vytyčování si příliš ambiciózních cílů, které jsou pak jen s obtížemi naplňovány. Navíc se setkáváme s tím, že je státům povětšinou zatěžko sloučit s vyžadovanými podmínkami svou národní suverenitu a identitu (např. ochota Srbů obětovat členství v EU kvůli otázce Kosova) (Vachudova 2014: 133). Elity často odmítají politiky EU, implementovat, pokud se dotýkají nejen národních, ale i osobních zájmů. V případě, že nejsou politiky či projekty dostatečně hrazeny Unií nebo z nich neplyne finanční či politický benefit, jsou jednoduše ignorovány (Mavromatidis 2010: 57). Odborník na evropeizaci Frank Schimmelfening tvrdí, že pouze příslibení členství je jedinou účinnou formou kondicionality (Schimmelfening 2007 in Bieber 2011: 1776). EU se dále soustředí zejména na krátkodobé politiky a efektivitu vládnoucího procesu, raději než na ty dlouhodobějšího charakteru či demokratickou a právní strukturu v administrativě a vládním aparátu. To v praxi vede pouze k nedostatečným reformám a neefektivním změnám. Je také potřeba změnit přístup k lokální úrovni a regionální spolupráci, jelikož místní autority ze současného statusu quo profitují a nemají tak motivaci ji zlepšovat (Keil 2013: 351–352).

2.3. Průběh politiky rozšiřování

Politika rozšiřování se díky své schopnosti zahájit proces politické a ekonomické transformace států řadí mezi jedny z nejúspěšnějších politik EU. Její charakter je silně spjat s prohlubováním vnitřní integrace (Fiala, Pitrová 2001: 10). Od dob prvního rozšíření v roce 1973 se jeho forma značně proměnila. Nejmarkantnější změnou je podmínka plnění tzv. Kodaňských (1993) a Madridských kritérií (1995) a nově i tzv. *benchmarků* (Sedelmeier in Wallace, Pollack, Young 2010: 423). První dvě procedury byly do rozšiřovacího procesu zahrnuty s ohledem na Východní rozšíření, kdy se novými členy EU měla stát řada postkomunistických zemí střední a východní Evropy, kde přes 40 let nefungovaly demokratické instituce, ani tržní ekonomika. Podle smlouvy o Evropské unii, jakýkoliv evropský stát, který podá přihlášku a splňuje Kodaňská kritéria, se může stát členem EU. Hlavními body těchto kritérií jsou:

1. stabilita institucí garantujících demokracii, vládu práva, základní lidská práva a respekt k ochraně menšin
2. existující a fungující tržní ekonomiku
3. schopnost přijmout závazky členství zahrnující oddanost cílům politické a hospodářské a měnové unie
4. implementace *acquis communautaire* do právního řádu (Barnes, Barnes in Borragán, Cini 2009: 423–424).

Mezi další podmínky vstupu patří Madridská kritéria. Ta se týkají schopnosti integrace států skrze vytvoření dostatečných administrativních kapacit, stabilního hospodářského a monetárního prostředí (Sedelmeier in Wallace, Pollack, Young 2010: 423). Inovací, se kterou se setkáváme v případě jihovýchodní Evropy, jsou tzv. *benchmarky*. Jedná se o systém měřitelných cílů, díky nimž je důsledněji kontrolována implementace právního rámce EU, *acquis communautaire*. Pro každý stát jsou tyto cíle a podmínky jiné. Nejčastěji mezi ně patří boj proti korupci, reforma státní správy, spolupráce s Mezinárodní tribunálem pro bývalou Jugoslávii (dále ICTY, International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia). atd. Existují dva druhy *benchmarků*, otevírací a uzavírací. První typ je nutné splnit před otevřením kapitoly, druhý před jejím uzavřením. „*Tento postup Evropská komise uplatňuje, pokud jsou rozdíly mezi unijní a národní úpravou zvláště výrazné.*“ (Vlasák 2014: 2, 10)

Samotný proces rozšiřování začíná žádostí evropské země o vstup, která je adresována Radě Evropské unie. Tím, že se stát rozhodne podat přihlášku, se zavazuje k plnému přijetí hodnot Unie. Po jejím obdržení konzultuje Rada žádost s Komisí. Komise vydá stanovisko

připravenosti kandidáta na členství v EU, tzv. *avis*. *Avis* je nutností k zahájení přístupových rozhovorů s kandidátskou zemí⁵, o kterých musí jednomyslně rozhodnout Rada (Fiala, Pitrová 2001: 114). Důležitou částí přístupových rozhovorů je implementace kapitol *acquis communautaire* a vyjednávání tzv. přechodných období, které umožňují dokončit implementaci některých kapitol *acquis* až po vstupu do EU⁶ (Vlasák 2014: 6). Při vstupu zemí střední a východní Evropy v letech 2004 a 2007 se jednalo pouze o 31 kapitol, nyní se počet navýšil na 35. Státům je poskytována také technická podpora v podobě tzv. Evropského partnerství, které definuje jejich jednotlivé problémy, jež je potřeba překonat k plné integraci, a dlouhodobé priority v každé fázi předvstupního procesu (Sedelmeier in Wallace, Pollack, Young 2010: 417).

V první fázi přístupových jednáních je Evropskou komisí spuštěn tzv. *screening*, tedy analýza stupně harmonizace národní legislativy s *acquis*. Po této analýze Komise vydá doporučení k otevření kapitol, o kterém ve finále rozhodne Rada Evropské unie. Kapitola je uzavřena, pokud je dosaženo shody a jsou splněny všechny uzavírací *benchmarky* (Vlasák 2014: 3). Výsledky přístupových vyjednávání však nejsou předem garantovány. Vše záleží na schopnosti přejímání pravidel a evropských standardů. Figurují zde i tzv. záchranné doložky, které umožňují zastavení veškerých negociací, pokud země neprovádí dostatečné pokroky. Ty jsou monitorovány v každoročních zprávách o pokroku Evropské komise (Barnes, Barnes in Borragán, Cini 2009: 425–426). Poté, co uchazeč upraví své podmínky tak, aby odpovídaly podmínkám EU, je navržena smlouva o přistoupení. Ta musí být schválena Radou, Evropským parlamentem a ratifikována všemi členskými zeměmi včetně žadatele. Většina zemí pořádá ještě domácí referendum o vstupu do EU. Po ratifikaci vstoupí smlouva v platnost a stát k určitému datu vstupuje do EU (Fiala, Pitrová 2001: 114).

---

⁵ Udělení kandidátského statusu znamená potvrzení užších vztahů žadatele s EU a řadu dalších podpůrných opatření přibližující kandidáta blíže ke členství. Uděluje ho Evropská rada na základě souhlasného stanoviska Komise a schválení Evropským parlamentem. Předstupeň statusu kandidáta je status potencionální kandidátské země. V praxi to znamená, že uchazeči byla přislíbena perspektiva členství (Barnes, Barnes in Borragán, Cini 2009: 425).

⁶ Nejtypičtěji např. v oblasti přístupu zboží, pracovníků, kapitálů či služeb na jednotný vnitřní trh EU (Vlasák 2014: 8).

2.4. Iniciativy pro zapojení regionu do integračního procesu

Ve věci regionu západního Balkánu přijaly členské státy a instituce EU podobný postup jako v případě předchozího rozšíření o postkomunistické státy. EU se poučila, že co nejvíce problematických aspektů by se mělo vyřešit již před vstupem a že v některých oblastech je potřeba delší doba pro uplatňování kondicionality (Vachudova 2014: 124). Proto také vzniklo mnoho iniciativ a strategií pro Západní Balkán již na konci 90. let.

Jedna z prvních iniciativ se datuje již k 10. červnu 1999, kdy odstartoval tzv. Stabilizační pakt pro jihovýchodní Evropu. Tento pakt byl první dlouhodobou strategií EU, které si kladla za cíl předcházet konfliktům a udržet stabilitu v regionu. Strategie se zakládala na třech bodech: vytvoření bezpečného prostředí, podpora stabilních demokratických systémů a ekonomická prosperita (Bendiek in DeBardeleben 2008: 222, 228).

Kvůli strategickým zájmům v regionu představila EU rámec předvstupní pomoci, který započala darováním statusu potencionálních kandidátů Albánii, Srbsku, Černé Hoře, Chorvatsku, Makedonii a Bosně a Hercegovině na summitu Evropské rady ve Feiře v červnu 2000. Na summitu jihovýchodní Evropy v Záhřebu listopadu 2000 byly poté představeny jednotlivé nástroje pro rozšíření o země západního Balkánu (Renner, Trauner 2009: 454). Významným milníkem byl v neposlední řadě summit v Soluni v červnu 2003, který potenciální kandidátský status států oficiálně potvrdil. Budoucí členství bylo ovšem podmíněno splněním určitých podmínek, mezi něž patřila např. nutnost spolupráce s Mezinárodním trestním tribunálem pro bývalou Jugoslávii, regionální kooperace, plnění kodaňských kritérií, boj proti terorismu atd. (Bendiek in DeBardeleben 2008: 223).

Na základě soluňského summitu byl zahájen Proces stabilizace a přidružení (dále SAP, Stabilisation and Association Process), do kterého se zapojily všechny země regionu. Proces je zaměřený na užší spolupráci s evropskými strukturami a s perspektivou plné integrace do EU. Jedná se o kooperaci na bázi politického dialogu, finanční pomoci, obchodních vztahů a regionální spolupráce (např. zřízení zón volného obchodu) (de Munter 2015). Hlavním nástrojem SAPu je Evropské partnerství (inspirované Partnerstvím pro vstup), které každému státu stanovuje rámec pro reformy v klíčových oblastech a určuje pravidla pro přidělení finanční pomoci (euractiv.cz 2013). Proces stabilizace a přidružení je považován za hlavní politiku EU vůči zemím západního Balkánu a důležitý nástroj evropeizace zemí.

Součástí jsou i tzv. Stabilizační a asociační dohody (dále SAA, Stabilisation and Association Agreement), které představují bilaterální úmluvy mezi EU a jednotlivými kandidátskými zeměmi. K jejich podpisu mohlo dojít teprve tehdy, pokud se daná země

zavázala k plnění Kodaňských kritérií a regionální spolupráci se svými sousedy (Bendiek in DeBardeleben 2008: 222, 229). V roce 2008 nahradila Pakt stability pro jihovýchodní Evropu nová organizace, Rada pro regionální spolupráci, jejíž klíčová role je utvářet a koordinovat regionální projekty (van Ham 2014: 20).

V současnosti se za významnější iniciativy dají považovat Bruselská dohoda o normalizaci vztahů Kosova a Srbska z roku 2013 (Troncota 2014: 159), summit západobalkánských zemí a EU v Berlíně 2014 (Fouére 2014: 3) a ve Vídni v roce 2015, kde obě strany dosáhly shody na prioritách pro projekty v oblasti infrastruktury a energetiky. Další summit se bude konat v létě 2016 v Paříži (Evropská komise 2015a: 10).

Státy jsou mimo jiné zapojeny do řady dalších významných iniciativ jako Středoevropská dohoda o volném obchodu (dále CEFTA)⁷, Energetické společenství, společný evropský letecký prostor, Dopravní observatoř pro jihovýchodní Evropu, Regionální institut pro veřejnou správu atd. (de Munter 2015). Jakožto od kandidátských zemí se od nich očekává, že se zapojí do provádění hospodářské strategie Evropa 2020.

2.5. Finanční pomoc

Od roku 2000 do roku 2006 čerpaly státy finanční podporu převážně z programu CARDS (Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilization). Čerpání prostředků z CARDS bylo taktéž podmíněno implementováním demokratických principů (právní stát, základní svobody, práva menšin, principy mezinárodního práva atd.) (Börzel 2011: 12). *„Na nové rozpočtové období 2007–2013 jej nahradil Nástroj předvstupní pomoci (dále IPA, Instrument for Pre-accession Assistance), který je jediným nástrojem finanční pomoci pro kandidátské země i pro státy, které o získání kandidátského statutu teprve usilují. Díky Stabilizačnímu a asociačnímu procesu mají všechny tyto státy téměř neomezený přístup na jednotný evropský trh a získávají z EU finanční podporu pro své reformní úsilí.“* (euractiv.cz 2013) IPA se skládá převážně z pěti položek – budování institucí, upevňování demokracie, přeshraniční a regionální spolupráce, lidské zdroje a rozvoj venkova (Börzel 2011: 11). V období 2007–2013 z něj bylo celkem vyčerpáno 11,5 miliard eur. *„Od roku 2010 Komise postupně přestává směřovat finanční pomoc na podporu jednotlivých projektů a stále více klade důraz na globální, celoodvětvový přístup se zaměřením na klíčové oblasti programu reformem zemí přijímajících pomoc. Především v odvětvích jako jsou spravedlnost a*

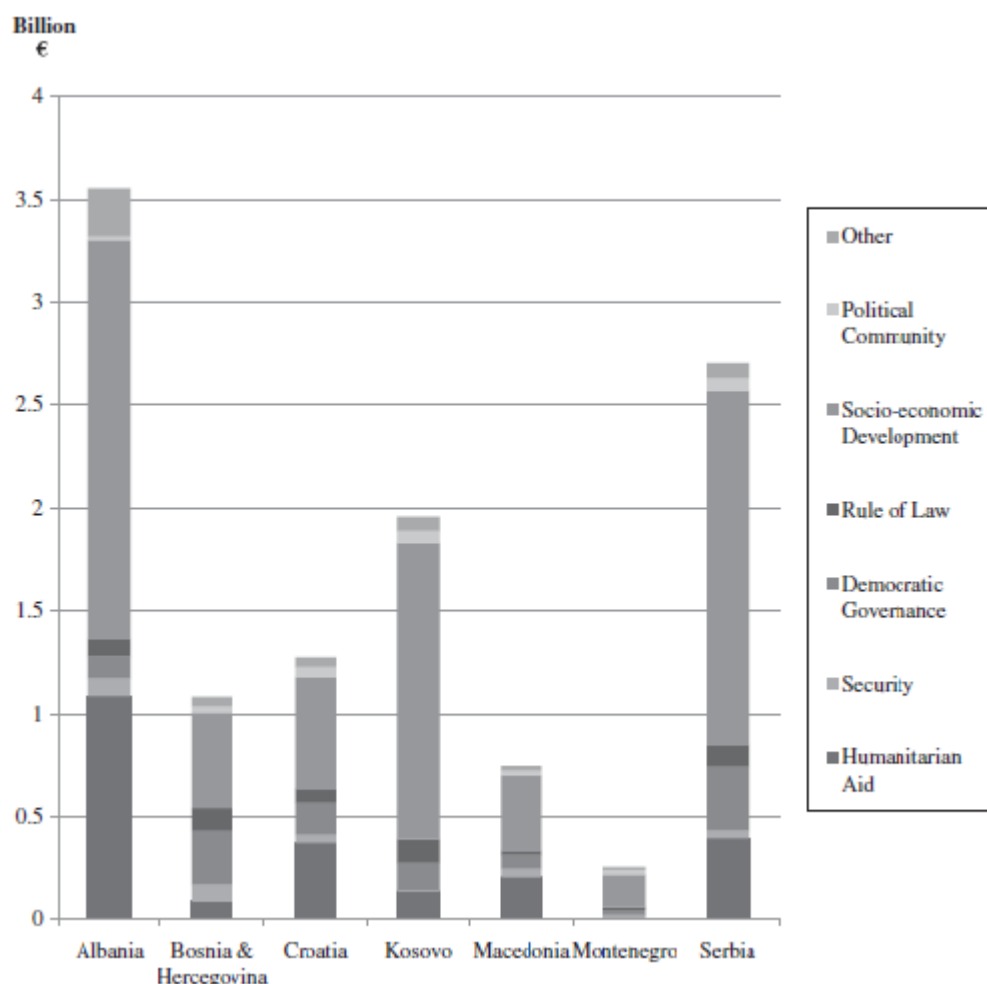
---

⁷ *„Tato dohoda nejen omezuje celní překážky, a to i v oblasti služeb, ale obsahuje i ustanovení o vládních zakázkách, státní podpoře a právech duševního vlastnictví.“* (de Munter 2015)

vnitřní věci, veřejná správa, rozvoj soukromého sektoru, doprava, energetika, životní prostředí, změna klimatu, sociální rozvoj, zemědělství a rozvoj venkova, boj proti korupci, rozvoj občanské společnosti, svoboda projevu.“ (Evropská komise 2011: 19)

V současnosti využívají státy na nové rozpočtové období 2014–2020 program IPA II. IPA II se soustřeďuje zejména na reformu veřejné správy, budování státních kapacit, udržitelný růst, na lidské zdroje a na zemědělství a rozvoj venkova. V tomto období má být mezi země západního Balkánu a Turecko rozděleno 11,7 miliard eur (European Commission 2016).

Graf č. 3: Finanční pomoc zemím západního Balkánu v letech 1991–2010 a její jednotlivé složky

Zdroj: Grimm, Mathis 2015: 934
http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09668136.2015.1055237?journalCode=ceas20#.V1Gpb_mLTIU

2.6. Aktuální pohled EU na budoucí perspektivu rozšíření

Současná podoba stavu přístupu balkánských zemí do EU by se dala definovat stagnací na obou stranách. Přestože jsou státy západního Balkánu zahrnuty do předvstupního rámce, který se podobá těm z minulých kol rozšiřování, vyvstávají zde dva zásadní rozdíly. Za prvé nebyly jasně nedefinovány časové rámce pro eventuální rozšíření a raději je podporována flexibilní forma integrace v různých sektorech. Za druhé jsou podmínky kladené na nové kandidáty daleko přísnější než v případě páté vlny rozšíření (Renner, Trauner 2009: 449–450). Dnes má rozšiřování daleko více technický než politický charakter, kdy je kladen důraz na implementaci všech bodů procesu. Balkánské státy musí splnit komplexní řadu požadavků, mezi něž patří kodaňská kritéria, regionální spolupráce, podmínky vyplývající ze SAP a SAA, podmínky poskytnutí finanční pomoci a závazky obsažené v mírových a politických dohodách (např. Daytonská smlouva, Ochridská rámcová dohoda atd.) (Troncota 2014: 162). Mezi nejhlídanější a nejnáročnější části *acquis* patří bezesporu kapitola 23 (*Soudnictví a základní práva*) a 24 (*Spravedlnost, svoboda a bezpečnost*) (Vachudova 2014: 132).

Jako první rozvedu možné příčiny laxního unijního přístupu. Zdá se, že pro EU je příslib členství pouze diskutabilní a ne jasně časově vymezený jako v případě předchozích rozšíření. Pravděpodobně doufá v efekt *spill-over*, který povede k integraci v dalších odvětvích. Evropská unie osciluje mezi inkluzí a exkluzí. Na jednu stranu si je vědoma, že přijetím států západního Balkánu by výrazně podpořila jejich stabilitu, prosperitu a bezpečnost, na druhou stranu se ale potýká s fenoménem *enlargement fatigue* (únava z rozšiřování) a nedostatečnými, pomalými reformami žadatelů. Problémem jsou v další řadě i kapacitní nedostatky institucí či obtížné nalezení konsenzu při tak velkém počtu uchazečů. S každým dalším kolem rozšiřování se tak snižuje počet potencionálních kandidátů. Politika rozšiřování ve výsledku ztrácí svoji centrální pozici a prestiž (Renner, Trauner 2009: 449–451). Velkou zásluhu na tom má i nevalný výsledek Bulharska a Rumunska v boji proti korupci, výstavbě nezávislých institucí a prosazování právního státu, což samozřejmě nepřidává plusové body ostatním žadatelům z této oblasti (Vachudova 2014: 123). Díky četným turbulencím na světové scéně, ať už se jedná o finanční krizi z roku 2008, válku v Sýrii, konflikt na Ukrajině, finanční krizi v Řecku či aktuální migrační krizi, se Evropa uzavírá stále víc do sebe. Sám současný předseda Evropské komise Jean-Claude Juncker prohlásil, že za jeho úřadování se nebude konat žádné další rozšíření. Tímto výrokem však pouze vyslal špatnou a demotivující zprávu všem kandidátům (Fouére 2014: 2).

Magnet jménem členství v EU začíná oslabovat i na straně žadatelů o vstup. Podmínky jsou mnohonásobně přísnější, než tomu bylo u zemí střední a východní Evropy. To samozřejmě dává smysl, když vezmeme v potaz, o jak moc nestabilní region se jedná. Současně EU vyvíjí na balkánské státy daleko méně tlaku, přičemž postrádá opravdu silnou páku, kterou by je přiměla k účinnějšímu provádění změn. Je otázkou, jakou motivaci pro zavádění reforem a snahu o vstup do EU budou mít uchazeči v případě, kdy je integrace ponechána vesměs pouze na nich. Slabé vládní orgány a etnické konflikty snížili ochotu vlád implementovat *acquis* (Börzel 2011: 5, 14). Politické elity budou taktéž jen stěží prosazovat politickou odpovědnost, když jim stávající status quo vyhovuje. Tlak na transparentnost, který EU vyžaduje, by mohl vážně ohrozit jejich pozice a příjmy (Bugajski 2013: 124). Členství v Unii v neposlední řadě nutně neznamená záruku stability a prosperity, což ostatně lze ilustrovat na příkladu sousedního Řecka. Pro slabé a nereformované ekonomiky se zvyšuje riziko zranitelnosti a větší náchylnost vůči otřesům zvenčí. Další finanční propad EU bude mít negativní dopad i na Západní Balkán. Dojde k omezení investic, které země využívají k plnění reforem (van Ham 2014: 15). Z ekonomické stagnace pak většinou profitují populisté a nacionalisté, kteří rozdmýchávají xenofobní nálady.

Klíčem k úspěšné integraci Balkánu je aktivní angažovanost Unie, jež bude upřednostňovat komplexní proces s nastavením jasných termínů a ne pouze sektorové dohody a flexibilní integraci (Renner, Trauner 2009: 449). Dále by se mělo pokračovat v politickém dialogu, snažit se prosazovat spolupráci a utváření konsenzu mezi politickými stranami a ostatními aktéry a razantně vystupovat proti porušování svobody médií, jinak se hrozba polarizace společnosti v takto multietnickém regionu bude zvyšovat (Fouéré 2014: 2). Prospěšná je jistě i podpora občanské společnosti a utváření povědomí o EU u běžných obyvatel. Komise by ve svých zprávách o pokroku kandidátských států měla ubrat na těžkopádném byrokratickém stylu a učinit je více čitelné i pro běžné občany. Problematickým se jeví i neustálé používání fráze typu „*politická kritéria jsou nadále dostatečně plněna*“, což v mnoha případech vůbec nekoresponduje s realitou (viz Makedonie) (Fouéré 2014: 2). Pokud se EU nebude dostatečně v oblasti angažovat, hrozí zvýšení intenzity politického a ekonomického vlivu Moskvy, ale i jiných neliberálních států snažících se zde prosadit své strategické zájmy (např. Čína, bohaté státy Perského zálivu atd.) (van Ham 2014: 16).

3. Srbsko

Srbsko je charakteristické svou ostře polarizovanou společností. Tato polarizace se týká především otázky Kosova a možného budoucího členství v EU. I přesto, že vstup do EU je považován dlouhodobě za prioritu země, evropská myšlenka a identita se v Srbsku nikdy hojně nerozšířila. To můžeme pozorovat na rapidním úbytku podpory vstupu do EU, který klesl ze 76 % v roce 2003 na 46 % v listopadu 2011 (Bugajski 2013: 124). Znatelný je i rozmach upevňování vztahů s Ruskem, coby protiváhy EU, kvůli ekonomickým úlevám, výstavbě nového ropovodu South stream⁸ a odmítavému postoji Ruska vůči samostatnosti Kosova. Ze stejných důvodů Srbsko podporuje i intenzivnější komunikaci s Čínou (Woehrel 2010: 3). Frustrace obyvatelstva je podpořena i odchodem mladé inteligence na Západ. Zda-li se v Srbsku prosadí strany podporující anti-evropskou politiku záleží na schopnosti EU jednat kredibilně a nadále prosazovat ekonomické a sociální reformy (Bertelsmann Transformation Index 2016b: 32). V následující kapitole podrobněji rozeberu dění v 90. letech 20. století, historii vztahů země s EU a aktuální vztahy s Kosovem. Nakonec zmapuji úroveň plnění politických a ekonomických kritérií stanovených EU.

3.1. Historický přehled: 90. léta

V 90. letech 20. století došlo k rozpadu Socialistické federativní republiky Jugoslávie (dále SFRJ), jejíž součástí bylo i Srbsko. Tento fakt neslo srbské vedení nelibě, jelikož od konce 80. let usilovalo o hegemonní postavení v rámci svazku. Tvrdě se stavělo proti snahám Chorvatska a Slovinska o samostatnost neváhající použít i vojenskou sílu. K jejich odtržení však nakonec došlo, společně i s Bosnou a Hercegovinou a Makedonií (Havlíková et al 1998: 565–566). Navzdory tomu vyhlásilo Srbsko 27. 4. 1992 Svazovou republiku Jugoslávii (dále SRJ), jež měla být nástupcem SFRJ. Federace se skládala pouze ze dvou států, Černé Hory a Srbska (Fňukal 2012: 126). Jednou z nejvýznamnějších osob ve vedení SRJ byl představitel Socialistické strany Srbska (postkomunisté) Slobodan Milošević, následovník myšlenky Velkého Srbska, se semi-autoritativním stylem vlády (Cabada et al 2008: 159). Proti SRJ byly

---

⁸ Srbsko uzavřelo smlouvu s ruským energetickým gigantom Gazprom, který se měl podílet na výstavbě nového ropovodu vedoucího z Ruska přes Bulharsko, Srbsko a Maďarsko do Rakouska a Itálie. Rusko, ale v prosinci 2014 od projektu upustilo (Bertelsmann Transformation Index 2016b: 30). Gazprom vlastní 51 % státního energetického podniku Naftna Industrija Srbije, což Srbsko s Ruskem v energetické oblasti významně svazuje (biom.cz 2014).

v květnu 1992 vyhlášeny sankce OSN za vměšování se do občanské války Bosně (Fňukal 2012: 144).

Velmi podstatné jsou události odehrávající se v Kosovu, které se dostalo v 90. letech pod srbskou správu. Nová srbská Ústava z roku 1990 zrušila politickou autonomii Vojvodiny a Kosova a zavedla pro něj staronový název Kosovo a Metohija (Fňukal 2012: 145). Miloševićův autoritativní režim praktikoval vůči dominující albánské menšině silné represe a potlačování etnických i občanských práv. Kosovští Albánci na to reagovali bojkotem veškerých srbských institucí a později v červenci 1990 vyhlášením na Srbsku nezávislé Kosovské republiky (Havlíková et al 1998: 565–566). To vyvolalo ze strany Srbů pouze další vlnu represí, rozpuštění parlamentu, čistky ve státním aparátu, omezení svobody tisku atd. V letech 1996–97 se začal silně projevovat kosovský odboj. Ten dal vzniknout Kosovské osvobozené armádě (dále UÇK), ozbrojené organizaci, jejímž cílem byla nezávislost Kosova. V roce 1997 propukla občanská válka mezi UÇK a srbskými jednotkami. Konflikt se postupně překlenul v bezpečnostní riziko ohrožující celý region. Docházelo k čistkám nealbánského obyvatelstva ze strany UÇK či k násilnému přesídlování Albánců za hranice. Mezinárodní společenství bylo nuceno rozmístit po území vojenské síly pod vedením NATO (Severoatlantická aliance). Během jejich přítomnosti měla být nastolena nejširší možná autonomie Kosova v rámci SRJ. Mírovou smlouvu však podepsala pouze kosovská strana po příslibu, že občané budou mít možnost vyjádřit se ke statusu oblasti v referendu. *„Srbsko v závěrečné fázi smlouvy odmítlo s tím, že vojenské klauzule porušují srbskou suverenitu a že by to mohlo znamenat samostatnost Kosova. Reakcí NATO bylo zahájení leteckého bombardování Srbska, což vyvolalo rozporuplné reakce. Srbsko nakonec bylo přinuceno k přijetí všech požadavků mezinárodního společenství.“* (Fňukal 2012: 145–146) 9. června 1999 byla uzavřena dohoda mezi Jugoslávskou vládou a NATO. Rada bezpečnosti OSN vydala rezoluci, která požadovala úplné stažení srbských vojsk a policejních sil z Kosova a jejich nahrazení mírovými sbory Kosovo Forces (dále KFOR) pod vedením NATO. Správu země včetně zákonodárné a výkonné moci převzala dočasná správa OSN v Kosovu UNMIK (United Nations Interim Administration Mission in Kosovo) (Fňukal 2012: 147).

SRJ se 4. února 2003 reorganizovala na volnou federaci Srbska a Černé Hory. Členským státům bylo umožněno po třech letech z federace vystoupit, čehož využila Černá Hora a v roce 2006 uspořádala celostátní referendum, kde se 55,5 % hlasujících při volební účasti 86,5 % vyjádřilo pro samostatnost. Černá Hora poté v červnu vyhlásila nezávislost a došlo ke klidnému rozpadu svazku (Fňukal 2012: 144).

3.2. Vztahy Srbska a EU

Vztahy Srbska a EU se začaly formulovat po pádu autoritativního režimu prezidenta Slobodana Miloševiče. Mnoho srbských politiků a stran začalo bezprostředně po roce 2000 razit proevropskou politiku. Jako první se země v roce 2003 zapojila do Stabilizačního a asociačního procesu. Rok na to Evropská rada schválila program Evropské partnerství pro Srbsko. *„K hlavním cílům Evropského partnerství v Srbsku patří konsolidace ústavního pořádku, reforma veřejné správy, reforma soudnictví nebo zajištění plné spolupráce s Mezinárodním trestním tribunálem pro bývalou Jugoslávii. Srbsko by mělo také zabezpečit vládu zákona a fungující demokracii, plně respektovat lidská práva a práva menšin. V ekonomické oblasti by pak k prioritám srbské vlády měla patřit makroekonomická stabilita (konsolidace fiskální a rozpočtové politiky, zlepšení stavu veřejných financí, reforma penzijního systému atd.). V rámci postupného sblížení Srbska s EU musí srbské úřady přizpůsobit národní legislativu právnímu rámci EU a zajistit její řádné respektování.“* (euractiv.cz 2014) V dubnu 2005 byla zahájena jednání o Stabilizačních a asociačních dohodách, která byla přerušena nizozemským blokem z důvodu nedostatečné spolupráce Srbska s ICTY. V tomto ohledu byl učiněn velký pokrok. V roce 2008 správa země zadržela a vydala do Haagu válečného zločince Radovana Karadžiće⁹ (euractiv.cz 2013). V roce 2011 pak dokonce učinila stejný proces s jedním z nejhledanějších aktérů války v Bosně a Hercegovině, Ratkem Mladićem¹⁰ (Krastev 2011: 13). Tyto kroky Srbsko významně přiblížily k členství v EU, rozhodně je však nebylo jednoduché učinit, neboť ICTY se v zemi netěší příliš velké popularitě. Naopak je ve většině případů považován za *„největší ohrožení národní bezpečnosti“*. To má své opodstatnění v propagandě, která byla proti ICTY praktikována

---

⁹Radovan Karadžić byl politickým vůdcem bosenských Srbů během války v Bosně a Hercegovině (1992-1995). ICTY ho viní z genocidy, válečných zločinů a zločinů proti lidskosti. Mezi ně patří např. masakr více než 7000 bosenských muslimů a deportace 25 000 žen a dětí z města Srebrenica, dále perzekuce dalších 20 obcí a držení příslušníků jednotek OSN UNPROFOR (United Nations Protection Forces) jako rukojmí (Dzidic 2016).

¹⁰Bývalý generálplukovník bosenskosrbské armády, Ratko Mladić, byl obviněný, stejně jako Radovan Karadžić, z válečných zločinů a genocidy během obléhání Sarajeva a z masakru bosenských muslimů u města Srebrenica. Průzkum veřejného mínění uspořádaný 2 týdny před jeho zatčením ukázal, že nehledě na vládní odměnu 10 milionů eur, by 78 % respondentů neprozradilo jeho polohu, i kdyby ji znali, 51 % dotazovaných bylo silně proti jeho zatčení a 40 % jej považovalo za národního hrdinu. Po jeho zadržení se objevily spekulace, že vláda měla celou dobu přehled o jeho poloze, přesto, že tvrdila opak. Načasování zatčení bylo totiž až moc perfektní. Odehrálo se přesně v den, kdy bývalá vysoká představitelka pro unijní záležitosti, lady Catherine Ashton, navštívila Bělehrad (Krastev 2011: 13–14).

bývalými vládními garniturami a za Miloševićova režimu i vládou kontrolovanými médii. Ve společnosti tak zakořenil pocit ublíženosti a názory, že Srbové jsou obětmi ICTY, který se vůči nim chová zaujatě (Klarin 2009: 89–90). Váleční zločinci jako Mladić a Karadžić byli navíc srbským obyvatelstvem značně glorifikováni, v mnoha případech považováni i za národní hrdiny. Srbsko se s nimi chtělo primárně vypořádat po svém, což je jedním z dalších důvodů, proč byli do Haagu vydáni až pod nátlakem v podobě nizozemského veta (Ramet 2010: 2013). Díky spolupráci došlo v dubnu 2008 k podpisu SAA, které vstoupily v platnost v září 2013 (European Commission 2015c).

Vztahy EU a Srbska se rapidně zhoršily po tom, co Kosovo jednostranně vyhlásilo nezávislost, kterou Srbsko odmítá uznat. V prosinci 2009 Srbsko oficiálně požádalo o vstup do EU (euractiv.cz 2013). Další významným krokem, který byl v prosinci 2009 učiněn, bylo udělení možnosti bezvívzového styku mezi Srbskem a EU, což většina Srbů vnímala jako doposud největší a nejznatelnější úspěch proevropské politiky (Woehrel 2010: 5). I přesto, že status kandidátské země byl zemi udělen teprve v březnu 2012, zahájení přístupových rozhovorů bylo naplánováno již na leden 2014. Stalo se tak díky rychlé implementaci reforem a normalizaci vztahů s Kosovem na základě vzájemné dohody z dubna 2013 a srpna 2015 (euractiv.cz 2013, euractiv.rs 2015). Tato normalizace vztahů zahrnuje plné respektování ustanovení Smlouvy o energetickém společenství¹¹, vyřešení problémů s telekomunikací (přidělení Kosovu telefonní předvolby), vzájemné uznávání vysokoškolských diplomů, pokračování v plnění dosavadních dohod a aktivní spolupráce s EU-LEX (The European Rule of Law Mission in Kosovo) (Woehrel 2013: 7). Podle Evropské komise není uznání nezávislosti Kosova Bělehradem nutnou podmínkou pro zahájení přístupových rozhovorů. „*Nemůžeme po Srbsku chtít něco, co nejsou schopny udělat ani všechny členské státy EU,*“ sdělil bývalý komisař pro rozšíření a evropskou politiku a sousedství Štefan Füle. Podle něj stačí pouze „*viditelné zlepšení či normalizace vztahů s Kosovem.*“ (Füle in euractiv.cz 2012)

V prosinci 2015 otevřelo Srbsko první dvě kapitoly *acquis communautaire*. Jedná se o kapitolu 32 o finanční kontrole a kapitolu 35 týkající se již zmiňované normalizace vztahů s Kosovem. Podle komisaře pro rozšíření, Johannese Hahna, by měly být během roku 2016 otevřeny další kapitoly č. 23 a 24 (Dragojlo 2015). Proti tomu se však aktuálně postavilo Chorvatsko. Odblokování podmiňuje změnou srbského zákona o válečných zločinech, který

---

¹¹ „*Smlouva o Energetickém společenství vytváří vnitřní trh s elektřinou a zemním plynem, který sdružuje 28 členských států Evropské unie (EU) a 6 evropských států a území na Balkáně (Albánie, Bosna a Hercegovina, Bývalá jugoslávská republika Makedonie, Černá Hora, Srbsko, Kosovo).*“ (EUR-Lex 2014)

umožňuje stíhat osoby podezřelé z válečných zločinů spáchaných mimo srbské území, což se může dotknout i některých Chorvatů. Spory se vedou i o zastoupení chorvatské menšiny v srbském parlamentu a spolupráci Srbska s ICTY (aktualne.cz 2016). Je ale otázka, zda-li se nejedná pouze o krátkodobý počín.

3.3. Vztahy Srbska a Kosova

V únoru 2008 vyhlásilo Kosovo, bývalá autonomní oblast Srbska, samostatnost. Z Bělehradu se ozývaly silné protesty, neboť území je považováno za srdce srbské národní identity dosahující značného historického významu. Ve středověku zde bývalo jádro srbského království, po kterém zbylo mnoho cenných náboženských památek (Batt 2005: 33)¹². Ještě roku 2008 Evropská unie odstartovala svou misi pro prosazování práva v Kosovu EU-LEX, aby pomohla Prištině s budováním nových vládních a soudních institucí. EU-LEX postupně převzal většinu pravomocí mise OSN v Kosovu (UNMIK) (Ramet 2010: 5). Srbsko se stále snaží právními a diplomatickými kroky zachovat Kosovo jako svoji bývalou provincii, i přesto, že 23 z 28 členských států EU¹³ uznalo jeho nezávislost. Za Srbsko se hlasitě postavily i některé světové mocnosti jako Čína, Rusko, Indie či Brazílie. Čína a Rusko, jakožto stálí členové Rady bezpečnosti, dokonce zablokovali členství Kosova v OSN. Mezinárodní soudní dvůr v červenci 2010 vydal prohlášení, že kosovská proklamace nezávislosti není v rozporu s mezinárodním právem (Woehrel 2013: 3).

Po silných tlacích Mezinárodního soudního dvora a Evropské unie se Srbsko podvolilo navázat s Kosovem v březnu 2011 historicky první dialog (Tamtéž 2013). Ještě téhož roku v červenci došlo k podepsání úmluvy týkající se usnadnění přechodu společné hranice, zpřístupnění matrik atd. (euractiv.cz 2014). K dalším dohodám došlo v dubnu 2013 a v srpnu 2015 (viz podkapitola 3.2 *Vztahy Srbska a EU*). I přes tyto četné dohody Srbsko stále odmítá Kosovo uznat jako nezávislý stát. Lídři dokonce často proklamují, že odstoupí od členství v EU, pokud by to mělo znamenat uznání Kosova¹⁴ (Woehrel 2013: 5, 7).

---

¹² Podle realistů však Srbsko Kosovo vždy ztrácelo. Již od dob dobytí území Balkánu Osmany se populace stávala čím dál více albánskou. Moderní Srbsko navíc zcela selhalo v integraci Albánců do procesu budování státu (Batt 2005: 33).

¹³ Z členských zemí EU Kosovo neuznávají Španělska, Slovensko, Rumunsko, Kypr a Řecko.

¹⁴ Slovy současného srbského prezidenta Tomislava Nikoliće: „*Myslím, že nejdůležitější podmínkou pro náš vstup do EU bude uznání nezávislosti Kosova, ale Srbsko to nikdy neuznalo a nikdy neuzná. A my jsme to jasně řekli všem představitelům evropských zemí a institucí. Ale pokud EU bude trvat na tom, abychom to udělali, pak to znamená, že si nás nepřeje vidět ve svých řadách.*“ (Nikolić in euroskop.cz 2015)

Problémem nadále zůstává silný podíl srbské menšiny v severní části Kosova, kde podle odhadů žije až 60 000 Srbů, kteří se otevřeně hlásí k připojení k Srbsku. V pohraničí často dochází i v současnosti k ozbrojeným konfliktům. Více než 60 % území severní hranice je zcela mimo kontrolu Prištiny (Bugajski 2013: 19, 131). V Preševské dolině v jižním Srbsku se v letech 2000–2001 odehrával střet mezi albánskou guerillou a srbskou policií opakující se i v roce 2009 (Woehrel 2010: 2). V kosovské části patří mezi problematické hraniční přechod Jarinje, na nějž byl v roce 2011 spáchán žhářský útok. Podle informací agentury BETA se jednalo o „*odvetný útok Srbů v reakci na pokus kosovské policie o obsazení dvou přechodů na srbsko-kosovské hranici na severu Kosova.*“ Při celé akci došlo i ke střelbě na mezinárodní mírové jednotky KFOR (euractiv.cz 2011).

3.4. Plnění politických kritérií

Srbsko si dle hodnocení Freedom House Index¹⁵ od roku 2010 konstantně udržuje rating 2, tedy svobodná země. Občanské svobody a politická práva zůstávají taktéž již od roku 2010 s hodnocením 2 (Freedom House Index 2015b). Pravidelné zprávy Evropské komise o pokroku říkají, že Srbsko zaostává především v plnění politických kritérií, a to zejména v oblasti soudnictví, boje proti korupci a svobody médií (European Commission 2014a: 51). V následující podkapitole stručně rozeberu chování současné vlády, dodržování práv menšin, svobody vyznání, boj s korupcí a organizovaným zločinem, regionální spolupráci, azylovou a migrační politiku, svobodu médií, nezávislost soudnictví a pokračující implementaci *acquis*.

Současná vláda byla sestavena po předčasných volbách v roce 2014 ze Srbské pokrokové strany (dále SNS)¹⁶, Socialistické strany Srbska a Svazu vojvodinských Maďarů. Strany koalice společně tvoří kolem 80 % mandátů v parlamentu. Vláda zastává jasně proevropský kurs, jehož součástí je uskutečňování rozsáhlých ekonomických reforem, protikorupčních

---

¹⁵ Freedom House Index každoročně evaluuje úroveň svobody ve 195 zemích světa. Každý stát disponuje číselným hodnocením od 1 do 7 za stav politických práv a občanských svobod, který se zjišťuje až z 25 indikátorů. 1 znamená maximálně svobodnou zemi, 7 nejvíce nesvobodou zemi. Průměr hodnocení politických práv a občanských svobod určuje, zda-li se jedná o stát svobodný, částečně svobodný nebo nesvobodný (Freedom House Index 2015b).

¹⁶ Srbská pokroková strana se oddělila v roce 2008 od extrémně nacionalistické Srbské radikální strany. Její nynější lídr Aleksander Vučić udělal extrémní obrat od zarytého odpůrce EU k jednomu z největších podporovatelů evropské integrace a s ní spojovaných reforem. Strana přejala rovněž pragmatickou politiku vůči Kosovu (Ramet 2010: 20).

opatření, boj s organizovaným zločinem a prohlubování dialogu s Prištinou¹⁷. Upřednostňována jsou spíše krátkodobá opatření přinášející okamžité benefity, na úkor dlouhodobých strategií (Bertelsmann Transformation Index 2016b: 24–25). Speciálně pro integrační účely byla vytvořena platforma, Národní konvent o evropské integraci. Konvent pořádá pravidelná setkání ministrů s občanskou společností, jejíž zástupci jsou přímo konzultováni ve věci dalšího postupu přístupových rozhovorů (European Commission 2014a: 2). Některé spolky však kritizují, že vládní představitelé sami vybírají, kdo bude k jednání přizván. V kabinetu dochází také k častým obměnám ministrů, pokud premiér není s jejich prací spokojen. Předsedovi vlády, Aleksanderu Vučićovi, je vytýkána přílišná koncentrace moci v jeho rukou, marginalizace role parlamentu a ostré napadání instituce veřejného ochránce práv. Podle kritiků z řad liberálního tábora je jeho styl vládnutí značně populistický s autoritativními sklony (Bertelsmann Transformation Index 2016b: 25–28, 32). Premiér vyhlásil v polovině mandátu (2016) předčasné volby navzdory tomu, že vláda je stabilní a SNS má většinu v parlamentu. Tvrdí, že nové volby jsou prostředkem k udržení proevropského kurzu a již započatých reforem. Naskýtá se ale otázka, zda-li se nejedná spíše o snahu ještě více konsolidovat moc strany a Vučiće samotného, spolu s upozaděním opozice (Dragojlo 2016).

Ústava z většiny odpovídá evropským standardům. Některá opatření jako ochrana základních svobod, včetně ochrany dat, však stále chybí. Se svými neduhy se Srbsko snaží bojovat vytvářením množství národních plánů a strategií ať už v oblasti boje proti korupci či částečné privatizace státního sektoru. Dokumenty ale neobsahují žádné hodnocení politických a finančních implikací, což vede k neefektivní implementaci a vynucování legislativy (European Commission 2014a: 7–9). Velký problém představuje používání zrychleného přijímání zákonů, které umožňuje vládě přijímat i kontroverzní opatření a mělo by tedy být omezeno. Poslední předčasné volby v roce 2014 byly vyhodnoceny jako inkluzivní a transparentní (European Commission 2015a: 9).

Co se týče práv menšin, existuje zde apel na jejich efektivnější vymahatelnost. Státní oddělení USA pro lidská práva vydalo v roce 2014 zprávu o diskriminaci, která hovoří především o popírání základních práv Romů na poli vzdělávání, bydlení a zaměstnávání (Human rights watch 2016: 496). Politici by měly prosazovat větší respekt k LGBT (lesby, gayové, bisexuálové a transgender) komunitě. Byly zaznamenány některé snahy zlepšit

---

¹⁷ Vláda se snaží předcházet konfliktům na bázi etnických, národnostních či náboženských štěpných linií, nezávislost Kosova však stejně jako její předchůdci ochotna uznat není (Bertelsmann Transformation Index 2016b: 28).

vnímání subkultury, např. v září 2015 bylo oficiálně povoleno, aby Bělehradem prošel pochod pýchy na podporu práv LGBT minority. Různé výhrůžky, diskriminující prohlášení, zastrasování či násilné útoky¹⁸ na jejich adresu nicméně často zůstávají bez odezvy a bez tvrdého odsouzení ze strany politických autorit. Vláda přijala antidiskriminační strategii na období 2013–2018, která má potírat předsudky a špatné zacházení s menšinami. Stále však chybí, jako u většiny akčních plánů srbské vlády, mechanismus, jež by monitoroval implementaci (European Commission 2014a: 3, 13).

Ženy tvoří celkově 34 % parlamentu. Přestože v právním řádu je zakotveno, že ženy mají být stejně platově ohodnoceny za stejnou práci jako muži, v praxi tomu tak často není a platy žen jsou reálně výrazně nižší¹⁹. Vláda proto chystá nový zákon o rovnosti pohlaví. Zákon z roku 2009 o genderové rovnosti poskytuje řadu opatření a ochrany pro ženy v zaměstnání, zdravotnictví, školství a politice. Problémem i nadále zůstává domácí násilí (Freedom House Index 2015b).

Ústava garantuje svobodu vyznání, což je v praxi obvykle respektováno. V některých případech se vyskytuje nábožensky motivovaná diskriminace jako např. u zákona o církvích a náboženských komunitách z roku 2006. Podle kritiků preferuje tradiční náboženské komunity, jimž se snaží zlehčovat podmínky např. osvobozením od daní. Novější uskupení pak znevýhodňuje zdlouhavými registračními procedurami. Také vztah mezi převážně muslimskou komunitou v regionu Sandžak a mezi ortodoxním křesťanstvím, které v rámci celé země dominuje, se během posledních let zhoršil (Freedom House Index 2015b).

Jedním z největších problémů Srbska zůstává bezesporu rozsáhlá korupce (viz Graf č. 1, podkapitola 1.1 *Politické hledisko*). Gallup Balkan Monitor ve spolupráci s Transparency International provedli výzkum, ve kterém došly k závěru, že 69 % Srbů věří, že politické strany jsou zkorumpované, 65 % si myslí, že korupce je rozšířená po celé veřejné správě, 63 % ji vnímá i v soudnictví, a pro více než 50 % je zkorumpovaný parlament i média (Ramet 2010: 37). V uskutečňování antikorupční legislativy došlo k jistému posunu, ale i nadále platí, že probíhá jen velmi ztěžka a je potřeba, aby v tomto směru bylo vyvinuto více aktivity a úsilí. Premiér Aleksander Vučić se do boje s korupcí vrhl s nebyvalou razancí a nechal

---

¹⁸ V roce 2010 došlo k rozsáhlým vlnám násilí při protestech proti pořádání bělehradského pochodu pýchy (Freedom House Index 2015).

¹⁹ Podle studie *Gender Pay Gap in the Western Balkan Countries: Evidence from Serbia, Montenegro and Macedonia* z roku 2013 ženy vydělávají v Srbsku o 11 % méně než jejich mužské protějšky (Regional Research Promotion Programme 2013).

odsoudit za korupční jednání i významné srbské oligarchy jako Miroslava Miškoviće a Miroslava Bogičević²⁰. V parlamentu byl přijat zákon, který si má poradit s korupcí při zadávání veřejných zakázek. V červenci 2013 se začala uskutečňovat Národní antikorupční strategie pro období 2013–2018. Ta se soustředí na ochranu whistleblowerů a přísnější kontrolu financování politických stran. Zejména financování politických kampaní je totiž velmi neprůhledné a poskytuje prostor pro úplatky. I v tomto případě však schází registr, který by obsahoval seznam vyřešených případů (Bertelsmann Transformation Index 2016b: 10).

V březnu 2014 bylo otevřeno Regionální policejní koordinační centrum pro Srbsko, Bosnu a Hercegovinu a Černou Horu, jehož úkolem je bojovat s přeshraniční kriminalitou. K dohodě o postupu proti organizovanému zločinu došlo mezi Srbskem a Europolem v lednu 2014. Země má v této oblasti pořád výrazné mezery. Stále zůstává výchozím, tranzitním i cílovým státem obchodu s lidmi. Z tohoto důvodu je nutné vytvořit spolehlivou databázi případů (Freedom House Index 2015b).

Srbsko konstruktivně participuje na regionální spolupráci, prohlubuje bilaterální úmluvy a snaží se zlepšit vztahy se svými sousedy. Velkého pokroku dosáhlo v oblasti normalizace vztahů s Kosovem. I nadále je rozvíjena spolupráce s EU-LEX. Přítomnost Aleksandera Vučića na vzpomínkové slavnosti u příležitosti výročí masakru v Srebrenici jako prvního srbského předsedy vlády, který místo navštívil, bezpochyby také vysílá pozitivní signály směrem k ostatním státům v regionu (European Commission 2015a: 20).

Současná migrační krize přímo zasáhla nejednu zemi jižní a jihovýchodní Evropy, včetně Srbska. Od začátku roku 2015 jeho územím prošlo více než 200 000 tisíc utečenců migrujících do Západní Evropy (European Commission 2015a: 14). Tato chudá země zvládá příliv lidí poměrně dobře. Vyžadována je lepší koordinace a zrychlení procesu udělování azylu. Azylový systém celkově by potřeboval reformu a navýšení počtu zkušených zaměstnanců, jelikož žádostí každoročně přibývá. Srbsko aktivně spolupracuje s agenturou FRONTEX a regionálními iniciativami na ochranu a hlídání hranic. Vyvíjí také podstatnou humanitární aktivitu. Samotní Srbové jsou jednou z nejpočetnějších skupin žadatelů o azyl v zemích EU a schengenského prostoru. Tento trend byl zaznamenán v srpnu 2014, kdy

---

²⁰ Premiér se prezentuje jako velký bojovník proti korupci, zadržení jsou nicméně často pouze populistickými gesty, neboť většina případů stále zůstává nedorešena a Miroslav Mišković byl dokonce propuštěn z vazby po zaplacení nejvyšší kauce v historii Srbska (12 milionů eur) (Balkan Insight 2013).

tvořili 10 529 z 25 866 žádostí i azyl, což znamená zvýšení o 26 % oproti srpnu 2013 (European Commission 2014a: 52–53).

Pozornost je třeba věnovat dodržování lidských práv v oblasti svobody medií a mediální cenzury. Média jsou v zásadě svobodná, ale podle zprávy publikované na začátku roku 2015 Antikorupční radou srbské vlády bývají vystavována silnému politickému a ekonomickému tlaku. Někteří političtí aktéři používají svého vlivu k editování zpráv, což vede k autocenzuře ze strany novinářů často čelícím výhrůzkám a útokům. Vlastnictví médií není vždy zcela transparentní. Většina periodik je spojována s určitými politickými stranami. Hlavní veřejnoprávní kanál *Radiotelevizija Srbije* je pod silným vlivem vlády. Vučićův kabinet nemá příliš dobré vztahy s nezávislými médii. Ta, která jdou mimo jeho kontrolu, jsou vládnímu garniturami značně kritizována. V srpnu 2014 byl přijat zákon o veřejných informacích, který nařizuje, aby téměř všechna nesoukromá média byla do července 2015 privatizována. Na pořadu je i nový registr médií, který má vést k snazšímu dohledání informací, ucelení fragmentovaného mediálního prostředí a navýšení investic (Bertelsmann Transformation Index 2016b: 8, 28).

V každoroční zprávě o pokroku kandidátských států, Komise vyjádřila obavu vzhledem k nezávislosti soudnictví, které je zatíženo politickým vlivem, neefektivností, nepotismem a korupcí (European Commission 2015a: 19). V této sféře také došlo pouze k omezenému pokroku. Stále ještě chybí spolehlivý monitoring, koordinace akčních plánů, instituce na ochranu svědků či rámec k vyšetřování obchodu s lidmi. V další řadě je potřeba zlepšit spolupráci mezi nezávislými regulačními orgány a ombudsmanem. V roce 2012 Ústavní soud zrušil kontroverzní proceduru znovujmenování, díky níž ztratily stovky soudců v letech 2009–2010 práci. Většina soudců byla pak opět dosazena na své místo zpět, čímž došlo podle zprávy srbského ombudsmana k porušení principů právního státu. K posílení nezávislosti a pravomocí Nejvyššího soudu a státních zastupitelství má pomoci Justiční reformní strategie 2013–18. Vláda nicméně selhala v implementaci všech plánovaných justičních reforem (Bertelsmann Transformation Index 2016b: 10). Stále zde chybí zákon na poskytnutí bezplatné právní pomoci nebo zákon o střetu zájmů (European Commission 2014a: 1).

Přebírání právního rámce *acquis communautaire* nadále probíhá. Legislativa je nyní již zarovnaná v oblastech jako intelektuální vlastnictví, antimonopoly, fúze a monetární politika. Je žádoucí sladit zahraničně bezpečnostní politiku se Společnou zahraniční a bezpečnostní politikou EU a vypořádat se s problematickými oblastmi, které zde byly jmenovány (soudnictví,

boj s korupcí, svoboda médií, ochrana menšin). Nad dodržováním a plněním *acquis* je třeba zřídít určitý dohledový mechanismus, aby implementace byla skutečně efektivní (European Commission 2015a: 4, 21).

3.5. Plnění ekonomických kritérií

Srbská ekonomika je orientována především na výrobu a export, jež se odvíjejí od zahraničních investic. Země je na dobré cestě k zavedení plně funkční tržní ekonomiky. V roce 2014 byly odstartovány hluboké strukturální a institucionální reformy²¹ vyžadované Evropskou unií s cílem zlepšení konkurenceschopnosti (Bertelsmann Transformation Index 2016b: 20, 32). Před propuknutím celosvětové finanční krize v roce 2008, se Srbsko těšilo rychlému ekonomickému růstu. Podle údajů Srbské národní banky vzrostlo HDP v roce 2008 o 5,4 %. To vše se však odehrávalo na úkor velkého zadlužování, kdy se uměle navyšovaly platy státních zaměstnanců společně s důchody a snížily se příjmy státního rozpočtu. Krize zanechala stát v hluboké stagnaci a recesi, HDP se propadlo o 2,8 %, míra inflace se zvýšila, došlo k úbytku přímých zahraničních investic a ke znehodnocení srbského dináru (Woehrel 2013: 2–3). V této podkapitole se soustředím na základní ekonomické ukazatele jako HDP, export a import, nezaměstnanost, zahraniční investice, předvstupní finanční pomoc, míra zadlužení restrukturalizace ekonomiky atd.

HDP Srbska dosahuje 33,1 miliard eur ročně, což je v přepočtu 4 635 eur na obyvatele. I přes růst o 2,6 % v roce 2013, hodnota v roce 2014 opět poklesla o 1,8 % kvůli ničivým povodním v květnu 2014 (viz Tabulka č. 2). Míra chudoby zůstává vysoká. V roce 2013 bylo přímo ohroženo chudobou 42 % populace (Bertelsmann Transformation Index 2016b: 3–4).

Export patří mezi hnací motory ekonomického růstu. V roce 2014 tvořil 44,3 % HDP. Import činil v tom samém roce 54,3 % srbské ekonomiky (viz Tabulka č. 2). Od 1. ledna 2013 bylo zcela zrušeno dovozní clo na velkou část produktů pocházejících z EU. 2014 došlo k odstranění dovozního cla dokonce u 96 % zemědělských výrobků (Bertelsmann Transformation Index 2016b: 16).

---

²¹ Reforma penzijního systému, snížení platů státních zaměstnanců o 10 % atd. (Bertelsmann Transformation Index 2016: 24).

Tabulka č. 2:

Economy and finance

	GDP in current prices		Annual growth rate of GDP in volume (%, compared with the previous year)			International trade in goods and services relative to GDP (%)	
	(billion EUR)	(EUR/ inhabitant)	2012	2013	2014	Imports	Exports
						2014	
EU-28 ⁽¹⁾	13 920.0	27 300	-0.5	0.1	1.3	40.2	43.0
Montenegro ⁽²⁾ (³)	5.4	5 436	-2.5	3.3	:	62.1	41.8
The former Yugoslav Republic of Macedonia ⁽⁴⁾	8.5	4 127	-0.5	2.7	3.8	65.1	47.9
Albania ⁽⁵⁾	10.0	3 440	1.4	1.1	2.1	49.0	29.9
Serbia ⁽⁶⁾	33.1	4 635	-1.0	2.6	-1.8	54.3	44.3
Turkey	601.3	7 819	2.1	4.2	2.9	32.1	27.7
Bosnia and Herzegovina ⁽⁷⁾	13.9	3 641	-1.2	2.5	1.1	49.8	30.0
Kosovo ⁽⁸⁾ (⁹)	5.3	2 935	2.8	3.4	:	49.0	17.4

(1) Based on ESA 2010.

(2) GDP for 2014: source Eurostat.

(3) International trade in goods and services relative to GDP: 2013 instead of 2014.

(4) GDP in current prices: 2013 instead of 2014.

Source: Eurostat (online data codes: [cpc_ecnagdp](#), [nama_10_gdp](#) and [nama_10_pc](#))

Zdroj: eurostat 2015: 4 < <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/4031688/7098393/KS-01-15-604-EN-N.pdf/6ddd8b87-8c7c-4f88-8452-2a88dda0c38eL>>

Nezaměstnanost, ač stále velmi vysoká, se k roku 2014 snížila pod 20 % na 18,9 % (viz Tabulka č. 1, podkapitola 1.2 *Ekonomické hledisko*). Z toho 1/5 tvoří nezaměstnanost v zemědělství a 1/3 ve veřejném sektoru (European Commission 2014a: 18). Největší problém představuje nezaměstnanost mladých, která se pohybuje kolem 47 % (2014) (viz Tabulka č. 1). Srbsko kvůli nedostatečným pracovním příležitostem čelí velkému odlivu mladých lidí. Podle výzkumu z dubna 2014 prováděného mezi 1500 studenty z 30 různých fakult, 39 % z nich chce zemi opustit. Vysokou nezaměstnaností je ohrožena také romská komunita. (Bertelsmann Transformation Index 2016b: 15, 22).

V roce 2013 tvořily přímé zahraniční investice 4,3 % HDP (viz Tabulka č. 3). Nejvíce peněz z nich šlo do obchodu, realit, stavebnictví a finančních služeb (Bertelsmann Transformation Index 2016b: 15, 20). Na podporu vkladů byla založena Národní investiční rada skládající se z politiků, investorů a zástupců mezinárodních finančních institucí. Jejich úkolem je koordinovat srbskou politiku v klíčových sektorech (energetika, doprava, životní prostředí, podnikání) (European Commission 2015a: 21). Kvůli nedostatku západních investic se Srbsko čím dál častěji obrací směrem k Rusku, Číně a bohatým státům Perského zálivu. Evropská unie však i nadále představuje pro Srbsko největšího obchodního partnera. Obchod s ní tvoří 62,8 % exportu země a 61,8 % importu (European Commission 2014a: 23).

Skoro 90 % projektů v Srbsku je financováno evropskými firmami, z čehož nejvyšší podíl nesou italské firmy (Bertelsmann Transformation Index 2016b: 20).

Tabulka č. 3:

Economic indicators		2005	2010	2013	2014
GDP	\$ M	26252.0	39460.4	45519.7	43866.4
GDP growth	%	5.5	0.6	2.6	-1.8
Inflation (CPI)	%	16.1	6.1	7.7	2.1
Unemployment	%	20.8	19.2	22.2	-
Foreign direct investment	% of GDP	7.8	3.4	4.3	-
Export growth	%	12.5	15.0	21.3	3.9
Import growth	%	-2.2	4.4	5.0	3.3
Current account balance	\$ M	-	-2550.3	-2789.7	-
Public debt	% of GDP	54.1	43.7	61.4	72.2
External debt	\$ M	16159.4	32934.7	36397.4	-
Total debt service	\$ M	1234.5	4306.9	8455.2	-
Cash surplus or deficit	% of GDP	-	-3.8	-	-
Tax revenue	% of GDP	-	21.4	-	-
Government consumption	% of GDP	19.5	18.5	17.8	18.2
Public expnd. on education	% of GDP	-	4.6	-	-
Public expnd. on health	% of GDP	6.0	6.6	6.4	-
R&D expenditure	% of GDP	0.43	0.79	-	-
Military expenditure	% of GDP	2.4	2.2	2.0	2.2

Sources (as of October 2015): The World Bank, World Development Indicators 2015 | International Monetary Fund (IMF), World Economic Outlook, October 2015 | Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI), Military Expenditure Database 2015.

Zdroj: Bertelsmann Transformation Index 2016b: 15 <https://www.bti-project.org/fileadmin/files/BTI/Downloads/Reports/2016/pdf/BTI_2016_Serbia.pdf>

Srbsko obdrželo pro období 2014–2020 od EU v rámci předvstupní pomoci IPA II 1,5 miliardy eur na reformy v oblasti posílení právního státu a ekonomického rozvoje (European Commission 2014a: 4–5). Podle zprávy Evropského účetního dvora z ledna 2015 byly peníze z fondů použity především k implementaci sociálních a ekonomických reforem. Ani s pomocí této částky se vládě nepodařilo omezit korupci či politický a ekonomický vliv organizovaného zločinu (Bertelsmann Transformation Index 2016b: 30). Hlavními cíli předvstupního ekonomického programu pro období 2014–2016 jsou ekonomické oživení a stabilizace vládního dluhu pod 70 % HDP (European Commission 2014a: 17).

Díky konsolidačním opatřením a lepšímu výběru daní se výrazně snížil deficit státního rozpočtu (European Commission 2015a: 20). Stále ale zůstává nadměrně vysoký (-6,7 % HDP

k roku 2014). Fiskální situace je všeobecně velmi nestabilní. Celkové zadlužení vlády dosahovalo v roce 2014 astronomické hodnoty 68,9 % HDP (viz Tabulka č. 4). Veřejný dluh se zvýšil na 72,2 % HDP (viz Tabulka č. 3). V listopadu 2014 byla uzavřena dohoda s Mezinárodním měnovým fondem na půjčku 1,2 miliardy eur, která je podmíněna snížením fiskálního deficitu, reformou veřejného sektoru a opatřeními proti dalšímu navyšování veřejného dluhu (Bertelsmann Transformation Index 2016b: 18, 30).

Tabulka č. 4:

	General government surplus (+)/deficit (-) (%)		General government debt (%)		Consumer prices (% change)		Average exchange rate (1 EUR = ...)
	(% of GDP)						
	2009	2014	2009	2014	2009	2014	2014
EU-28 (*)	:	-2.9	:	86.8	1.0	0.6	-
Montenegro (*)	-5.4	-3.1	38.2	56.7	3.3	-0.5	1.00 EUR
The former Yugoslav Republic of Macedonia	-2.6	-4.2	23.6	38.2	-0.8	-0.3	61.623 MKD
Albania (*)	-7.1	-5.1	59.7	71.8	3.5	0.7	139.97 ALL
Serbia	-4.4	-6.7	32.1	68.9	8.4	2.9	117.31 RSD
Turkey (*)	-6.5	0.2	46.3	36.0	6.3	8.9	2.9065 TRY
Bosnia and Herzegovina (*)	-4.4	-2.2	:	:	-0.4	-0.2	1.9558 BAM
Kosovo (*)	:	:	5.9	9.0	-2.4	0.4	1.00 EUR

(*) The government statistics of the candidate countries and potential candidates are published on an 'as is' basis and without any assurance as regards their quality and adherence to ESA rules.

(*) Consumer prices: based on the harmonised index of consumer prices.

(*) Consumer prices: 2010 instead of 2008.

(*) Consumer prices, 2009: variation between December 2009 and December 2008.

(*) Government statistics: 2013 instead of 2014.

(*) Government surplus/deficit and consumer prices: 2013 instead of 2014.

(*) Government debt: the value of GDP is obtained from the Medium Term Expenditure Framework (various years); 2013 instead of 2014.

Source: Eurostat (online data codes: cpc_ecgov, cpc_ecprice, cpc_ecxint, gov_10dd_edpt1 and prc_hicp_aind)

Zdroj: eurostat 2015: 4 < <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/4031688/7098393/KS-01-15-604-EN-N.pdf/6ddd8b87-8c7c-4f88-8452-2a88dda0c38e>>

Srbský bankovní sektor zůstal stabilním, navzdory ekonomické recesi, fiskálním nerovnostem a rostoucímu podílu nesplácených půjček. V roce 2013 dosáhla inflace rekordních 7,7 %, v roce 2014 její míra poklesla na 2,1 % (viz Tabulka č. 3) (zdroj: Bertelsmann Transformation Index 2016b: 17).

Státní sektor tvoří velkou část srbské ekonomiky především v oblastech telekomunikací, energetiky a dopravy. Na konci roku 2014 veřejný sektor zaměstnával 250 000 lidí (15–20 % z celkové zaměstnanosti) (Bertelsmann Transformation Index 2016b: 15). Ve zmíněných odvětvích operuje vysoké procento monopolistických struktur, které jsou dotovány obrovskými částkami, což má také negativní dopad na konkurenceschopnost firem (European Commission 2014a: 22). Je zde nicméně snaha o restrukturalizaci státem vlastněných firem a veřejných služeb (např. privatizace 402 státních společností). K jistému pokroku došlo, ale stále je nedostatečný a pomalý (Bertelsmann Transformation Index 2016b: 19). Vítané by

bylo vytvoření transparentního rámce pro státní podporu soukromého sektoru. Podnikatelské prostředí je zatíženo přílišnou byrokracií, pomalým vstupem na trh a překážkami bránící investicím jako slabý právní systém či pomalé uzavírání smluv (European Commission 2014a: 4).

Srbsko má preferenční obchodní dohody s Ruskem, Běloruskem, Kazachstánem, Tureckem, stejně tak jako se státy CEFTA (Středoevropská dohoda o volném obchodu) či EFTA (Evropská dohoda o volném obchodu). Dohoda o srbském vstupu do WTO (Světová obchodní organizace) se chýlí ke konci. Hlavní překážkou i nadále zůstává kompletní zákaz obchodu a pěstování geneticky modifikovaných potravin (Bertelsmann Transformation Index 2016b: 16).

Srbsko je středně dobře připraveno vystavení se konkurenčním tlakům v rámci EU, v oblasti veřejných zakázek, finančního protokolu a statistiky (European Commission 2015a: 20–21). Nedostatek transparentnosti a politizace veřejné sféry nicméně zůstávají závažným problémem, stejně jako urgentní potřeba konsolidace veřejných financí a rozvoje soukromého sektoru.

4. Makedonie

Makedonie, ležící v srdci Balkánského poloostrova, patří mezi značně národnostně heterogenní území. Její existence byla často zpochybňována sousedními státy, především Bulharskem a Řeckem, již od dob jejího vzniku coby jedné z republik bývalé Jugoslávie po roce 1945. Bulharsko dodnes považuje makedonštinu za dialekt bulharštiny a odmítá uznat etnické makedonské politické strany v bulharského parlamentu. Sousední stát na jihu země, Řecko, pro změnu popírá legitimitu země kvůli jejímu názvu a blokuje tak členství Makedonie v mezinárodních organizacích jako EU a NATO (Fňukal 2012: 149). Uzavřená cesta do NATO opět ponechává jako v případě Srbska otevřené dveře pro uplatňování ruských zájmů v zemi, které se staví jako obhájce Makedonců proti albánskému separatismu a islámskému radikalismu (Bugajski 2013: 139). Podpora vstupu do EU činila v roce 2010 66,1 % (Mavromatidis 2010: 51). Hlavním obsahem této kapitoly bude stručný historický přehled dějin Makedonie v 90. letech, vztahy Makedonie a EU, vztahy s početnou albánskou menšinou a nakonec plnění hlavních politických a ekonomických kritérií potřebných pro vstup do EU.

4.1. Historický přehled: 90. léta

Území Makedonie bylo na začátku 20. století po balkánských válkách rozděleno mezi několik států (Bulharsko, Srbsko, Řecko) (Havlíková et al 1998: 314). Oficiální vznik se datuje až po konci druhé světové války. Samostatná Makedonie byla vytvořena z iniciativy vůdce bývalé Jugoslávie Josipa Broze Tita, který pomohl rozšířit u slovanské části obyvatelstva národní povědomí a ustavit makedonský jazyk (Zahariadis 2003: 264).

Po rozpadu SFRJ vrchní představitelé zorganizovali 8. 9. 1991 referendum o nezávislosti. Při účasti 72 % se vyslovilo pro nezávislost 95 % obyvatel (Fňukal 2012: 148). V prvních relativně svobodných parlamentních volbách v prosinci 1990 nezískala žádná strana absolutní většinu, a tak musela být vytvořena vláda koaliční. Vítězné místo obsadila Vnitřní makedonská revoluční organizace - Demokratická strana makedonské národní jednoty (dále VMRO-DPMNE), populistická strana s antikomunistickou, antisrbskou, antialbánskou a antiřeckou rétorikou. VMRO-DPMNE uzavřela s druhou nejsilnější stranou Svazem komunistů Makedonie (později Sociálnědemokratickým svazem Makedonie) dohodu o obsazení nejvyšších státních funkcí. Po vyslovení nedůvěry vládě Nikoly Kljuseva zformovali další koalici právě postkomunisté v čele s Brankem Crvenkovskim. Součástí nové vlády se stali mimo jiné i představitelé albánské komunity (Strana demokratické prosperity), což

pomohlo utlumit etnické napětí. Prezidentem byl kompromisně zvolen Kiro Gligorov, integrující osobnost, jenž vládl až do roku 1999 (Havlíková et al 1998: 654–656).

V období 1990–91 začaly albánské politické strany požadovat kromě záruk svých menšinových práv i správní autonomii severozápadní části země, nejradikálnější z nich její federalizaci. V roce 1992 Albánci zorganizovali ilegální referendum, ve které se vyslovili pro územní autonomii jimi osídlené části Makedonie. *„Tento požadavek sice makedonská vláda odmítla, ale v podstatě tiše akceptovala „neoficiální autonomii“ oblasti s albánskou majoritou: ty nechala pod správou místních albánských obecních zastupitelstev, do jejichž rozhodování nezasahovala a prakticky rezignovala na uplatňování formálních i mocenských atributů své svrchovanosti.“* (Fňukal 2012: 149–150)

4.2. Vztahy Makedonie a EU

Makedonie byla první zemí západního Balkánu, která podepsala SAA s Evropskou unií. K aktu došlo v dubnu 2001, smlouva ale vešla v platnost až v dubnu 2004. V tom samém roce vláda podala přihlášku do Evropské unie. Hlavní body programu Evropské partnerství pro Makedonii, který stanovuje rámec pro reformy v klíčových oblastech, tvoří naplňování Ochridské rámcové dohody, spravedlivé volby a změny ústavy. Na základě doporučení Komise udělila Evropská rada v prosinci 2005 Makedonii kandidátský status. Neurčila však termín startu přístupových rozhovorů (Renner, Trauner 2009: 454; Mavromatidis 2010: 52). Jejich zahájení bylo navrženo Komisí již v letech 2009 a 2013, reálně však nezačaly dodnes, jelikož je nutné dosáhnout konsenzu všech členských států (euractiv.cz 2013). Přístupové rozhovory dlouhodobě blokuje Řecko, kvůli sporu o název země, který má pro Řeky hluboký historický význam spojující se s národní identitou. *„Makedonie“* totiž odkazuje na stejnojmennou provincii na severu Řecka. Panují zde obavy z iredentistických tendencí a následného připojení regionu ke státu Makedonie. Spor se táhne téměř přes 20 let a ani Evropská unie jej stále není schopna vyřešit (Mavromatidis 2010: 47, 51). Řecko brání od roku 2008 i vstupu Makedonie do NATO²². V roce 2011 Mezinárodní soudní dvůr rozhodl o

---

²² Do OSN byla Makedonie přijata pod kompromisním jménem FYROM (Former Yugoslav Republic of Macedonia) bez možnosti použít svou vlastní vlajku. Pod tímto jménem uznala Makedonii většina států. Řecko bylo situací podrážděno a unilaterálně uvalilo v roce 1994 na Makedonii obchodní embargo. Řecko-makedonské vztahy se částečně normalizovaly až v roce 1995, kdy Řekové odvolali blokádu kvůli žalobě Komise u Evropského soudního dvora a uznali Makedonii pod názvem FYROM výměnou za menší úpravu makedonské vlajky (Fňukal 2012: 149).

nesprávnosti počínání Řecka (bbc.com 2015). Podle průzkumů veřejného mínění makedonští obyvatelé preferují spíše ponechání původního názvu na místo utváření kompromisů s Řeckem (Bugajski 2013: 101).

Od prosince 2009 platí pro zemi bezvízový přístup do zemí schengenského prostoru (euractiv.cz 2013). V roce 2012 odstartoval Přístupový dialog na vysoké úrovni (High Level Accession Dialogue, HLAD) kvůli pomoci s politickými a ekonomickými reformami. Rozhovory ale v současnosti uvízly na mrtvém bodě z důvodu nedostatku komunikace mezi vládou a opozicí (Bertelsmann Transformation Index 2016a: 13). V červnu 2015 byly formulovány Naléhavé priority reformy (Urgent Reform Priorities) mezi něž patří dodržování zásad právního státu, základních lidských práv, svoboda projevu, volební reforma, funkční dohled nad justicí a parlamentem, antikorupční legislativa, depolitizace veřejné správy atd. (European Commission 2015a: 14).

4.3. Albánská menšina v Makedonii

Makedonie disponuje početnou albánskou menšinou (cca 25,2 %²³). Ta se koncentruje především na západě a severozápadě země u hranic s Albánií a Kosovem. Minorita je do společnosti velmi špatně integrována, většina příslušníků pracuje v zemědělství, dosahuje jen nízké úrovně vzdělání a často dochází k sociální, ekonomické i politické marginalizaci (Zahariadis 2003: 261). „*Na rozdíl od kosovských Albánců nedisponovali makedonští Albánci v době SFRJ územní autonomií, ani statusem konstitutivního národa a vztahy mezi Makedonci a Albánci jsou tradičně zejména díky kulturním rozdílům mimořádně chladné.*“ (Fňukal 2012: 149)

Do Makedonie se dostalo během války v Kosovu 150 000 albánských uprchlíků, což vyvolalo další etnické pnutí. V roce 2001 došlo ke srážkám mezi albánskými guerillami Národní osvobozené armády a makedonskými policejními silami (Bugajski 2013: 87; Cabada et al 2008: 238). Národní osvobozená armáda byla úzce napojena na UÇK. Makedonskou vládou byla shledávána jako teroristická organizace usilující o odtržení Albánci osídlených oblastí od Makedonie (Rizova 2011: 74–75). Spor byl vyřešen 13. 8. 2001 podpisem tzv. Ochridské rámcové dohody za pomoci mediátora Evropské unie, která stanovila mezinárodní dohled USA, odzbrojení a rozpuštění Národně osvobozené armády a větší práva albánské menšiny jako proporční reprezentaci ve státních institucích, uznání albánštiny jako úřední jazyk v obcích, kde Albánci tvoří aspoň 20 % populace atd. (Bugajski

---

²³ Dle posledního sčítání lidu z roku 2002.

2013: 87, 104). V zemi působily mise EU CONCORDIA (vojenská mise 31. 3. 2001–15. 12. 2004) a PROXIMA (policejní mise (15. 12. 2003–14. 12. 2005) (Pentland in DeBardeleben: 242).

I když se díky Ochridské dohodě podařilo situaci stabilizovat, v následujících letech vyvstaly spory nové, např. ohledně rozdělení státních financí či kvůli silné nacionalistické politice makedonské vlády. Napětí mezi albánskou minoritou a centrální vládou je stále velmi znatelné. Makedonci jen neradi dávají menšině větší politický prostor. Z řad Albánců padli stížnosti, že procento zastoupení jejich státních úředníků neodpovídá podmínkám stanoveným v dohodě²⁴. Ani mezietnické násilí se nepodařilo úplně eliminovat. Pro nastínění pár z mnoha případů, v roce 2012 došlo u města Gostivar k zastřelení dvou albánských studentů policistou mimo službu, což vedlo k demonstraci 10 000 Albánců proti údajné policejní brutalitě (Bugajski 2013: 87, 111). Ve stejném roce bylo zavražděno pět makedonských rybářů. V roce 2015 zemřelo ve městě Kumanovo při střetech mezi policií a ozbrojenci z řad bývalé UČK 22 osob (Sedlářová 2015). Podle průzkumů veřejného mínění 2/3 obyvatel západní Makedonie podporují vznik společného státu s Albánií a Kosovem. Dle dalších analýz Centra pro mezietnickou toleranci z roku 2012 se 78 % dotazovaných domnívá, že vztahy mezi Makedonci a Albánci jsou velmi špatné a více než 2/5 věří, že zde existuje vysoké riziko násilného etnického konfliktu (Bugajski 2013: 89, 105).

4.4. Plnění politických kritérií

Makedonie si dle hodnocení Freedom House Index v roce 2015 oproti minulým letům značně pohoršila (metodologie FHI viz podkapitola 3.3 *Plnění politických kritérií* Srbsko). Země byla ohodnocena číslem 3,5 (v roce 2014 o půl bodu méně), což implikuje jen částečnou svobodu. Občanské svobody dosahují hodnoty 3 a politická práva si dokonce vysloužila hodnocení 4 (v roce 2014 evaluována jako 3) (Freedom House Index 2015a). Je zde jasně patrný trend zhoršování politických práv a svobod v zemi. Agenda EU však nadále zůstává hlavní strategickou prioritou, v jejímž naplňování brání nedostatek kapacit ať už personálních, tak finančních a vyhrocená politická situace. Makedonie plně spolupracuje s ICTY (European Commission 2014b: 1, 13). V této podkapitole se budu zabývat současným stavem politiky, dodržováním práv menšin, svobodou vyznání a svobodou shromažďování, bojem s korupcí a organizovaným zločinem, regionální spoluprací, azylovou a migrační

---

²⁴ V roce 2011 se počet albánských příslušníků ve státních službách blížil 17,2 %, přestože ve smlouvě byl stanoven práh 25 % (Bugajski 2013: 87).

politiku, svobodu médií, nezávislostí soudnictví, občanskou společností a implementací *acquis*.

Současné poměry ve státě můžeme nazvat nestabilními. Zemí zmítá hluboká polarizace a etnické štěpení. V roce 2014 se konaly předčasné parlamentní volby, jejichž vítězem se znovu stala nacionalisticko-konzervativní Vnitřní makedonská revoluční organizace - Demokratická strana makedonské národní jednoty (dále VMRO-DPMNE), která vládne nepřetržitě od roku 2006. Koalici utvořila s radikální albánskou stranou Demokratickou unií pro integraci²⁵. I přes znatelnou etnickou štěpnou linii se strany shodují na podobě populistického stylu vládnutí s autoritativními prvky (Bertelsmann Transformation Index 2016a: 2). Program vlády zůstává stejný jako v předchozích obdobích (ekonomický růst, integrace do NATO a EU, boj s korupcí, zlepšení mezietnických vztahů v rámci naplňování Ochridské rámcové dohody a investice do vědy a vzdělání) (European Commission 2014b: 7). Premiér Nikola Gruevski ve velkém praktikuje velmi centralizovanou politiku, nepotismus, a klientelismus. Jeho strana se snaží kontrolovat všechny klíčové instituce a sektory včetně neziskového sektoru, businessu, médií, univerzit a výzkumných center. Střet zájmů a potenciální zneužití moci představuje vedení zpravodajských služeb blízkým příbuzným premiéra²⁶. Opozice na protest proti údajné manipulaci voleb odmítala uzнат výsledky lokálních voleb v roce 2013 a rozhodla se bojkotovat i parlament, což vedlo pouze k tomu, že vládní většina tak bez její přítomnosti prosadila změny ústavy. Podle OBSE se však u voleb skutečně projevily závažné nesrovnalosti jako manipulace s kandidátními listinami, kupčení s hlasy, zastrašování voličů atd. (Bertelsmann Transformation Index 2016a: 2).

V současnosti zažívá Makedonie nejhorší politickou krizi od roku 2001, kdy stála na pokraji občanské války. Jedním z faktorů je již zmiňovaný incident ve městě Kumanovo, z něhož je opozicí podezírán premiér Nikola Gruevski. Ten měl údajně tímto aktem odvést pozornost od skandálu s odposlechy až 20 000 lidí, mezi nimi i ministrů, soudců, podnikatelů a novinářů, ze kterých byl nařčen na začátku roku 2015. Situace vyústila ve vyhlášení

---

²⁵ Strana je vedena bývalým lídrem Národně osvobozené armády Alim Ahmetim a prosazuje velmi radikální nacionalistickou rétoriku. (Rizova 2011: 79).

²⁶ Civilním zpravodajským službám od doby, co v roce 2006 nastoupila VMRO-DPMNE k moci, byly navýšeny kapacity, rozpočet a také vliv na změnu legislativy. Dohled médií a občanské společnosti je v tomto případě krátký kvůli ztíženému přístupu k informacím (Bertelsmann Transformation Index 2016a: 8).

předčasných voleb na červen 2016, opět bez vědomí opozice (idnes.cz 2015, Marusic 2016). Je na pováženou, zda-li vláda vůbec usiluje o demokratickou transformaci, když neustále podkopává politický konsenzus a vytvoření inkluzivního politického prostředí. Na druhou stranu, bojkoty opozice situaci také nepomáhají a přispívají pouze k větší polarizaci. Snahy EU obnovit dialog mezi opozicí a vládou i nadále selhávají. Shoda panuje pouze na podpoře přístupu do EU a NATO (Bertelsmann Transformation Index 2016a: 2–3).

Problematickou je nedostatečná ochrana práv menšin, která poškozují zvláště Albánce, Romy, lidi s postižením a zástupce sexuálních menšin. Činnost Komise na ochranu před diskriminací, která byla založena v roce 2011, je značně neefektivní, neboť postrádá zaměstnance a finanční podporu (Bertelsmann Transformation Index 2016a: 12). Selektivní přístup utváření zákonů poškozují hlavně romskou minoritu. Ta žije ve velmi žalostných sociálních a ekonomických podmínkách. Předsudky vůči Romům a jejich vyloučení nadále přetrvávají, což je jeden z mnoha důvodů, proč v rámci komunity setkáváme s vysokou nezaměstnaností. Vztahy s nejpočetnější menšinou, Albánci, jsou zevrubně popsány v podkapitole 4.3 *Albánská menšina v Makedonii*. V současnosti jsou stále dosti napjaté. Panuje zde silná nedůvěra a často stačí jen málo k tomu, aby došlo k násilnému incidentu. Nekonzistentnost názorů vlády na toto téma situaci pouze vyostřuje. Stále ještě zbývá uskutečnit několik dodatků Ochridské rámcové dohody (zákon o užívání jazyka, zákon o používání vlajek komunit, decentralizace atd.) (European Commission 2014b: 13). LGBT komunita je taktéž vystavena vysoké míře diskriminace, a to dokonce i v médiích, která často publikují články s homofobním podtextem. V červnu 2013 neznámý pachatel napadl organizátory Pochodu tolerance a Centrum na podporu sexuálních menšin (Bertelsmann Transformation Index 2016a: 9).

Ženy jsou podreprezentovány na vysokých pozicích v soukromé i veřejné sféře. Ze 123 míst v parlamentu je pouze 40 mandátů obsazeno ženami (Freedom House Index 2014a). Podle zprávy amerického Státního oddělení pro lidská práva z roku 2013 vydělávají ženy 78 % toho, co muži. Mnohdy jsou vystavovány fyzickému násilí, včetně toho domácího a sexuálnímu obtěžování na pracovištích (Bertelsmann Transformation Index 2016a: 13).

V Ústavě státu Makedonie je sice zakotven článek o stejném právním statusu náboženských skupin a církví, praxe je nicméně často odlišná. Makedonská ortodoxní církev je jednoznačně upřednostňována nejen kvůli její dominanci z hlediska počtu příslušníků, ale i

kvůli propojení některých hodnostářů, kteří lobují za omezování práv homosexuálů, s VMRO-DPMNE (Bertelsmann Transformation Index 2016a: 5).

Korupce zůstává nadále velkým problémem (viz Graf č. 1). Byla zavedena jistá institucionální opatření a regulace sloužící k jejímu omezení, jinak ale vláda na potírání příliš neparticipuje. Státní komise pro prevenci často mlčí o případech korupce, zvláště pokud se jedná o vysoce postavené vládní úředníky. Rozšířená je i korupce ve státní prokuratuře. Stejně jako u Srbska chybí spolehlivá databáze se záznamy o korupční činnosti a právní ochrana whistleblowerů (Bertelsmann Transformation Index 2016a: 32).

Organizované zločinecké skupiny operující v severní a západní části země představují problém, se kterým si nedokáží poradit ani bezpečnostní složky státu. Situace je vyostřená hlavně v severní a západní části (města jako Tetevo, Gostivar, Kumanovo atd.), kde tvoří většinu populace Albánci. Další hrozbou jsou radikální fundamentalisté, kteří odjeli do Sýrie bojovat za tzv. Islámský stát (Bertelsmann Transformation Index 2016a: 5). Makedonii tíží i jevy typické pro celý balkánský region jako obchod s bílým masem, prodej drog, praní špinavých peněz, pašování lidí atd. V boji proti organizovanému zločinu opět chybí dostatek financí k vyšetřování a databáze, která by případy monitorovala (European Commission 2015a: 22).

Stát se aktivně snaží o utváření bilaterálních smluv se svými sousedy. Problematičtější vztahy zůstávají pouze s Bulharskem (odlišná interpretaci historie) a Řeckem (stále trvající spor o název země). Ekonomická a obchodní spolupráce s těmito státy však pokračuje bez větších zádrhelů (European Commission 2014b: 16).

Stejně jako Srbsko, i Makedonie čelí náporu migrační vlny, která se dramaticky zvyšuje a znamená velké zatížení pro azylový a migrační rámec země. Humanitární pomoc je poskytována v kooperaci s EU. Žadatelé o azyl se setkávají s pomalým registračním procesem, nepřívětivými podmínkami a uzavíráním hranic. Podle zpráv Human Rights Watch by Makedonie neměla zapomínat na to, že ochrana lidských práv se vztahuje i na uprchlíky (Human Rights Watch 2016).

Co se týče svobody slova a svobody shromažďování, došlo k rapidnímu zhoršení. Stávající politická garnitura má kontrolu nad obsahem veřejnoprávních médií. Tvrdé kritice je vystaven kdokoli, kdo zpochybňuje vládní postoje. V roce 2014 byl dokonce uvězněn novinář Tomislav Kezharovski kvůli investigativním textům o vraždě novináře publikovaných v roce 2008. Velká část intelektuálů, nezávislých novinářů a akademické elity

proto raději mlčí obávajíc se o svou práci. Shromažďovací právo bylo také několikrát v minulosti porušeno. Např. na demonstraci v roce 2013 policie násilně potlačila protesty novinářů a politických aktivistů při meetingu VMRO-DPMNE (Bertelsmann Transformation Index 2016a: 9–10, 35).

Ten samý problém s politickým ovlivňováním a zastrašováním můžeme pozorovat i v soudnictví. Justice je zkorumpovaná a trpí nedostatkem finančních a personálních kapacit. Evropský soud pro lidská práva zaznamenal porušení Evropské konvence o lidských právech až v šesti případech týkajících se práva na spravedlivý rozsudek, porušení procedurálních práv v oblasti zatýkání, držení ve vazbě a odnětí svobody (European Commission 2015b: 45). Úřad veřejného ochránce práv Makedonie funguje efektivně. Až 80 % jeho doporučení z roku 2014 bylo později implementováno do legislativy (European Commission 2014b: 10).

Občanská společnost je silně závislá na finanční pomoci ze zahraničí. Nově existují právní a institucionální předpisy, které se jí snaží aktivně zapojovat do procesu utváření politiky (Strategie pro spolupráci s občanskou společností 2012–2017). Nežádoucí jev představují vazby některých spolků na politiky (Bertelsmann Transformation Index 2016a: 16, 34).

Ohledně souladu legislativy s *acquis* narážíme na problém, který byl již zmíněn v podkapitole 2.6 *Aktuální pohled EU na budoucí perspektivu rozšíření*, a to věrohodnější reflexi plnění politických kritérií. Makedonský stát jasně razí cestu omezování některých osobních svobod a politických práv, přičemž politické poměry jsou také značně nestabilní. Komise i přesto ve Zprávě o pokroku z roku 2014 píše: „*Země všeobecně dostatečně plní politická kritéria.*“ (European Commission 2014b: 2) či „*Co se týče schopnosti přejímat povinnosti vyplývající z členství, země je na relativně dobré úrovni shody s *acquis*.*“ (European Commission 2015a: 23), což absolutně neodpovídá realitě.

4.5. Plnění ekonomických kritérií

Makedonie byla v rámci bývalé SFRJ nejméně prosperující republikou. Země prošla v letech 1991–93 ekonomickou krizí kvůli nedostatku přístupu k tradičním trhům, které tvořily zejména válkami zmítané balkánské státy, a také díky sankcí OSN uvalených na největšího obchodního partnera Srbsko. Navzdory ekonomickému růstu zemi i nadále tíží strukturální problémy jako špatný stav infrastruktury, neúspěšně provedená privatizace, vysoká nezaměstnanost, nedostatek technologického potenciálu a pomalá ekonomická transformace.

Vláda se setkává jen s částečným úspěchem v implementaci strategických reforem, mezi něž patří ekonomický růst, snížení nezaměstnanosti a investice do vzdělání, vědy a techniky. Problémem zůstává vysoký podíl šedé ekonomiky a rostoucí moc oligarchů. Makedonie je členem CEFTA i WTO (Bertelsmann Transformation Index 2016a: 20, 27–33). V kapitole jsou zmíněny základní ekonomické ukazatele, a sice HDP, míra nezaměstnanosti, export a import, zahraniční investice, předvstupní finanční pomoc, míra zadlužení, stabilita měny atd.

HDP tvořilo v roce 2014 8,5 miliard eur, což činí 4 127 eur na obyvatele (viz Tabulka č. 2). Zaznamenaný byl pozitivní růst z 2,7 % v roce 2013 na 3,8 % v roce 2014 (viz Tabulka č. 5).

Celkovou nezaměstnanost se podařilo k roku 2014 snížit pod 30 % na 28 % (viz Tabulka č. 2). Podíl nezaměstnaných je však stále velmi vysoký, společně s Kosovem a Bosnou a Hercegovinou patří k nejvyšším v regionu. Přes 40 % obyvatel se ocitá na hranici sociální exkluze. Mezi nejvíce ohrožené skupiny patří Romové (85 %) a Albánci (40 %) (Bertelsmann Transformation Index 2016a: 23). Pomocí zredukovat nezaměstnanost mladých, která činí 53,1 % (viz Tabulka č. 1), by mohl flexibilní systém vzdělávání, jenž se bude schopen přizpůsobit potřebám pracovního trhu.

Export tvořil v roce 2014 47,9 % HDP. Import 65,1 % HDP (viz Tabulka č. 2). Země nemá žádné strategické suroviny, které by mohla exportovat, přesto bylo dosaženo pokroku v diverzifikaci exportních artiklů (European Commission 2015a: 23).

Makedonie rostla ze všech ekonomik Západního Balkánu nejpomaleji, což zapříčinil především nízký počet přímých zahraničních investic. Ty jsou nezbytné pro restrukturalizaci a modernizaci ekonomiky. Procento přímých zahraničních investic se v roce 2014 snížilo na 1,1 % HDP (v roce 2013 3,8 % HDP) (viz Tabulka č. 5), především kvůli politické nestabilitě, nedostatku regulací a nerozvinuté tržní ekonomice. Na druhou stranu vytvořila vláda iniciativu, která upřednostňuje zahraniční investory před domácími. Ačkoliv investice vytvářejí nová pracovní místa, nejsou schopny zabránit emigraci a masivnímu odlivu mladých lidí. Mezi největšího obchodního patří EU spolu s Německem (Bertelsmann Transformation Index 2016a: 19–20, 25).

Jako kandidátský stát, Makedonie pravidelně obdrží značné finanční prostředky z fondů EU. V roce 2013 bylo v rámci operačního programu IPA II přerozděleno 470 milionů eur. Finanční asistence se soustřeďuje především na čtyři oblasti: podpora budování institucí, zlepšení přeshraniční spolupráce, příprava na zapojení do politiky soudržnosti a rozvoje venkova a decentralizované řízení evropských fondů (Atanasova, Bache 2010: 88). Kvůli nedostatečným kapacitám a reformám ve státní prokuratuře, ztratila Makedonie 21 milionů

eur. Pro období 2014–2016 se EU rozhodla poskytnout zemi celkově 640 milionů eur (Bertelsmann Transformation Index 2016a: 36).

Tabulka č. 5:

Economic indicators		2005	2010	2013	2014
GDP	\$ M	6258.6	9407.2	10767.4	11323.8
GDP growth	%	4.7	3.4	2.7	3.8
Inflation (CPI)	%	0.2	1.5	2.8	-0.3
Unemployment	%	37.3	32.0	29.0	-
Foreign direct investment	% of GDP	2.3	3.2	3.8	1.1
Export growth	%	17.9	23.7	-2.7	17.0
Import growth	%	9.7	10.4	-10.0	14.5
Current account balance	\$ M	-159.3	-198.3	-195.0	-163.9
Public debt	% of GDP	36.7	24.1	34.2	38.2
External debt	\$ M	2981.5	5343.9	6933.8	-
Total debt service	\$ M	274.6	632.5	922.2	-
Cash surplus or deficit	% of GDP	2.3	-2.5	-	-
Tax revenue	% of GDP	18.4	16.9	-	-
Government consumption	% of GDP	16.2	18.3	17.7	16.8
Public expnd. on education	% of GDP	-	-	-	-
Public expnd. on health	% of GDP	5.0	4.3	4.4	-
R&D expenditure	% of GDP	0.24	0.22	-	-
Military expenditure	% of GDP	2.0	1.4	1.2	1.2

Sources (as of October 2015): The World Bank, World Development Indicators 2015 | International Monetary Fund (IMF), World Economic Outlook, October 2015 | Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI), Military Expenditure Database 2015.

Zdroj: Bertelsmann Transformation Index 2016a: 18 <https://www.bti-project.org/fileadmin/files/BTI/Downloads/Reports/2016/pdf/BTI_2016_Macedonia.pdf>

Vláda praktikuje silně centralistickou politiku a to i v oblasti ekonomiky. Makroekonomická situace je relativně stabilní díky striktní monetární a fiskální politice. Rozpočet je silně nevyrovnaný a postrádá na transparentnosti. Veřejný dluh se neustále zvyšuje, v roce 2014 dosáhl o 4 % více než v roce 2013 (38,2 %) (viz Tabulka č. 5). Vládní dluh tvoří 40,8 % HDP (2014) (Bertelsmann Transformation Index 2016a: 21–22, 31).

Naproti tomu makedonský denár patří mezi stabilní měny a je navázán na euro, což spolu s nízkou inflací (v roce 2014 -0,3 %) a makroekonomickou stabilitou umožňuje ekonomice obstát v konkurenčním prostředí EU (Bertelsmann Transformation Index 2016a: 18–19).

5. Současný stav a možný budoucí vývoj v Srbsku a Makedonii

Shrnutí současné dění v Srbsku a Makedonii, je velmi složité, neboť se nachází ve značně turbulentním regionu, kde se politická situace neustále měnila i během psaní této bakalářské práce (viz předčasné volby v Srbsku, rezignace premiéra v Makedonii, chorvatská blokáce otevření nových kapitol se Srbskem atd.). To samé platí i o předpovědi budoucího směřování zemí (především v případě Makedonie).

Makedonie si aktuálně prochází jednou z největších politických krizí od dob mezinárodního sporu na počátku 21. století. Státem zmítají masové protesty, jež odstartovaly v dubnu roku 2016, kdy se prezident země Gjorge Ivanov rozhodl pozastavit trestní stíhání vedené vůči politikům, včetně bývalého premiéra Gruevského, za skandály spojené s korupcí a odposlechy až 20 000 vysoce postavených činitelů. Ivanov svůj krok údajně předem nekonzultoval s žádnou z vládnoucích stran a jednal tak kvůli překonání politické krize, dle něho iniciované zvenčí (Marusic 2016). Tato tzv. Barevná revoluce se vyznačuje klidnými protesty, při nichž desítky aktivistů házejí kuličky s barvami na nové monumenty antického stylu, které jsou součástí projektu přestavby hlavního města Skopje 2014 a evokují tak v lidech Gruevského vládu. Možné budoucí směřování země prozatím nevypadá slibně, jelikož nejsilnější strana VMRO-DPMNE a opozice stále nejsou schopny dohodnout se na politických reformách. Zemi, jež byla dříve považována za jednoho z regionálních lídrů integrace, dnes hrozí, že by o svůj kandidátský status mohla přijít (b92.net 2016).

Poměry v Srbsku jsou o mnoho stabilnější než v Makedonii. V dubnu 2016 se zde konaly předčasné volby, jež opět vyhrála dosavadně nejsilnější Pokroková strana Srbska (SNS), tentokrát však s 48,2 % oproti předpokládanému výsledku nad 50 %, které straně přisuzovaly předvolební průzkumy. SNS tak ztratila 27 míst v parlamentu, i přesto, že tentokrát spojila síly s některými menšími stranami. Nový kabinet, jenž by měl být sestaven v polovině června 2016, povede s největší pravděpodobností opět Aleksander Vučić. Koalice s ultranacionalistickou Srbskou radikální stranou (dále SRS) byla předem vyloučena. SRS se po pauze v roce 2014 nyní znovu dostala do parlamentu a se ziskem 8,1 % skončila hned na třetím místě (Prelec 2016). Opoziční představitelé a mezinárodní pozorovatelé si nicméně stěžují na incidenty naznačující, že volby neprobíhaly férově a zřejmě došlo k manipulování s volebními lístky ze strany SNS v městečku Zagubica (Pantovic 2016). Vučićova strana se sice prezentuje proevropsky, vládní politika ale vůbec nerespektuje evropské hodnoty jako svobodu slova či tisku a ve skutečnosti spíše čím dál více upevňuje vztahy s Ruskem.

Závěr

Práce se věnovala problematice integrace dvou zemí západního Balkánu, Srbska a Makedonie, do Evropské unie. Cílem bylo porovnat plnění nejzásadnějších politických a ekonomických kritérií stanovených EU jako jsou svoboda slova, nezávislé soudnictví, boj s korupcí a organizovaným zločinem, míra zadluženosti a nezaměstnanosti, konkurenceschopná tržní ekonomika atd. Metodou komparace jsem zodpověděla dvě stanovené výzkumné otázky, a sice, která ze zkoumaných zemí má větší šanci dostat se dříve do EU a zda-li došlo k zásadním změnám politik zemí v kontextu teorie evropeizace.

Byť Srbsko a Makedonie disponují mnoha podobnostmi, mezi něž patří status kandidátské země, problémy s albánskou menšinou²⁷ či strukturální problémy společné pro celý západobalkánský region²⁸, větší šanci dostat se dříve do EU má momentálně Srbsko. Zásadním argumentem je fakt, že s ním již byly zahájeny přístupové rozhovory, došlo k otevření dvou kapitol *acquis* a je zde viditelná snaha o normalizaci vztahů s Kosovem prostřednictvím dialogu a implementace různých dohod. Srbsko je také politicky stabilnější, hospodářsky rozvinutější a těší se rychleji rostoucí a konkurenceschopnější ekonomice než Makedonie. Nicméně, je stále ještě třeba provést řadu politických reforem v oblasti soudnictví, boje s korupcí, práv menšin a ochrany svobody médií. Aby bylo Srbsko schopné prosadit se na evropském trhu, musí zlepšit i stav ekonomiky státu, jež se stále vyznačuje vysokou nezaměstnaností, inflací, mírou chudoby, hlubokým rozpočtovým deficitem, nedostatečně rozvinutým soukromým sektorem aj. Průběh otevírání dalších kapitol narušilo Chorvatsko, které se rozhodlo Srbsko blokovat kvůli jeho zákonu o válečných zločinech. V současnosti není jasné, zda-li se bude jednat o dlouhodobější překážku na cestě Srbska do EU, či nikoliv.

Makedonie sice získala kandidátský status o sedm let dříve než Srbsko, přístupové rozhovory s ní nicméně ještě nebyly zahájeny, navzdory opakovanému návrhu. Na vině je Řecko, které se nemůže smířit s názvem státu, jenž se shoduje s provincií na severu Řecka, a neustále jednání blokuje. Také makedonská politická situace je značně nestabilní. Země prožívá největší politickou krizi od roku 2001, kdy vláda soustavně bojkotuje opozici a po celé období je provázena skandály jako podezření z manipulace voleb, odposlechy veřejných

---

²⁷ V případě Srbska problém s odtržením bývalého autonomního území Kosova a Metohije s dominující albánskou populací.

²⁸ Vysoká nezaměstnanost, korupce, organizovaný zločin, neefektivní soudní systém atd.

činitelů atd. Na podporu vyjádření nesouhlasu s exekutivou probíhají aktuálně masivní protesty a demonstrace. Politická práva a svobody se od udělení kandidátského statusu radikálně zhoršily především v oblasti svobody slova a regulace médií. Ochrana práv početné albánské menšiny, která jsou garantována Ochridskou rámcovou dohodou z roku 2001, jsou pravidelně porušována i v současnosti se často setkáváme s etnickým násilím mezi Albánci a Makedonci. Další překážky představuje nedostatek úřednických kapacit, vysoká korupce a neefektivní soudnictví. Oproti Srbsku zaostává makedonský stát taktéž ekonomicky. Nezaměstnanost a celková míra chudoby jsou daleko vyšší, HDP a procento zahraničních investic zase nižší. Mezi ukazatele, ve kterých Makedonie naopak vyniká, patří např. nízká míra inflace, stabilní bankovní sektor, udržitelný vládní dluh a měna navázaná na euro.

Je nutné dodat, že navzdory učiněným pokrokům, stále zůstává otázkou, kdy přesně, či pokud vůbec, budou žadatelé do Unie přijati. Členské státy EU jsou momentálně zaneprázdněny řešením vlastních rozsáhlých problémů jako uprchlická krize, doznívající dopady finanční krize, možného Brexitu (odchodu Velké Británie z EU) atd. Jev *enlargement fatigue*, nebo-li únava z rozšiřování, je patrný u evropských elit i u obyvatel EU. Sám předseda Evropské komise, Jean Claude Juncker, se navíc jasně vyjádřil, že za jeho mandátu k žádnému dalšímu rozšíření nedojde.

Na případ Srbska a Makedonie byla v textu aplikována teorie evropeizace „*shora*“ (top-down), která zkoumá přejímání unijních politik členskými státy. Pomocí této teorie se potvrdilo, že aktéři (Srbsko a Makedonie) skutečně změnili své politiky v kontextu teorie evropeizace. Ba co více, změny vyžadované EU jsou často implementovány z důvodu navýšení vlastních zisků. V obou případech totiž hrají silnou roli národní a osobní zájmy, kdy elity často odmítají provést určité reformy, pokud z nich neplyne finanční nebo politický benefit. To odpovídá racionalistickému vnímání evropeizace, které tvrdí, že „*aktéři sledují svůj vlastní zájem, jednají instrumentálně a snaží se maximalizovat svůj vlastní užitek, kalkulují očekávané náklady a výnosy svého jednání.*“ (Císař in Dančák, Fiala, Hloušek 2005: 57) Srbové např. začali nečekaně po dlouhém zdráhání spolupracovat s ICTY na vydání válečných zločinců, z důvodu stažení nizozemské blokáce SAA. Dále došlo k navázání dialogu s Kosovem a postupné normalizaci vztahů výměnou za otevření přístupových rozhovorů. V Makedonii se projevil proces přejímání politik v souladu s EU nejzásadněji tím, že dobrovolně přistoupila k podpisu Ochridské rámcové dohody garantující politická a sociální práva albánské minoritě a již od začátku plně spolupracovala s ICTY. Díky těmto okolnostem byl zemi udělen jako jedné z prvních kandidátský status. V současnosti však

vážně hrozí, že by o tuto výsadu mohla přijít z důvodu již zmíněné dlouhotrvající politické krize a postupného odklonu od demokratických hodnot.

Prameny a literatura

Aktualne.cz. 2016. „Chorvatsko zablokovalo přístupové rozhovory EU se Srbskem“ *aktualne.cz*, 9. 4. 2016 (online). Dostupné z: < <http://zpravy.aktualne.cz/zahranici/dlouhy-stin-valky-chorvatsko-zablokovalo-pristupove-rozhovor/r~1f753f42fe3b11e587030025900fea04/>> (25. 5. 2016).

Atanasova, Gorica, Ian Bache. 2010. „Europeanization and F.Y.R. Macedonia: towards compound polity?“ *Southeast European and Black Sea Studies* 10 (1), 85–96.

Balkan Insight. 2013. „Serbia Tycoon Miskovic Pays 12 Million Euro Bail“ *Balkan Insight*, 22. 7. 2013 (online). Dostupné z: < <http://www.balkaninsight.com/en/article/serbia-tycoon-miskovic-12-million-euro-bail>> (25. 5. 2016).

Barnes, Ian, Pamela Barnes. 2010. „Enlargement.“ Pps.: 419–426 in Nieves Pérez-Solórzano Borrarán, Michelle Cini (eds.). *European Union Politics*. Oxford: Oxford University Press.

Batt, Judy. 2005. *The question of Serbia*. Paris: Institute for Security Studies.

Bbc.com. 2015. „Macedonia Profile – Timeline“ *bbc.com*, 15. 4. 2016 (online). Dostupné z: < <http://www.bbc.com/news/world-europe-17553072>> (25. 5. 2016).

Belloni, Roberto. 2009. „European integration and the Western Balkans: lessons, prospects and obstacles.“ *Journal of Balkan and Near Eastern Studies* 11 (3), 313–331.

Bendiek, Annegret. 2008. „The EU in South East Europe Peace Consolidation and Differentiation.“ Pps. 222–229 in Joan DeBardeleben (ed.). *The boundaries o EU Enlargement, Finding a Place for Neighbours*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Macmillan.

Bertelsmann Transformation Index. 2016a. „Macedonia country report“ *bti-project.org* (online; Pdf). Dostupné z: <https://www.bti-project.org/fileadmin/files/BTI/Downloads/Reports/2016/pdf/BTI_2016_Macedonia.pdf> (25. 5. 2016).

Bertelsmann Transformation Index. 2016b. „Serbia country report“ *bti-project.org* (online; Pdf). Dostupné z: <<https://www.bti->

project.org/fileadmin/files/BTI/Downloads/Reports/2016/pdf/BTI_2016_Serbia.pdf> (25. 5. 2016).

Biom.cz. 2014. „Energetika Srbska – klasické i obnovitelné zdroje“ *biom.cz*, 31. 7. 2014 (online). Dostupné z: <http://biom.cz/cz/zpravy-z-tisku/energetika-srbska-klasicke-i-obnovitelne-zdroje>> (25. 5. 2016).

Börzel, Tanja, Thomas Risse. 2003. „Evropeizace a obhajoba zájmů: základy analytického rámce.“ Pps. 57–58 in Břetislav Dančák, Petr Fiala, Vít Hloušek (eds.). *Evropeizace. Nové téma politologického výzkumu*. Brno: Mezinárodní politologický ústav.

Börzel, Tanja A. 2011. „When Europeanization Hits Limited Statehood. The Western Balkans as a Test Case for the Transformative Power of Europe.“ *KFG Working Paper* (30).

Bugajski, Janusz. 2013. *Return of the Balkans: Challenges to European Integration and U.S. Disengagement*. Carlisle, Pennsylvania: Strategic Studies Institute, U.S. Army War College Press.

B92. 2015. „Macedonia could be next Ukraine“ *b92.net*, 18. 5. 2015 (online). Dostupné z: <http://www.b92.net/eng/news/region.php?yyyy=2015&mm=05&dd=18&nav_id=94150> (25. 5. 2016).

Cabada, Ladislav et al. 2008. *Nové demokracie střední a východní Evropy*. Praha: Oeconomia.

Císař, Ondřej. 2005. „Evropeizace a obhajoba zájmů: základy analytického rámce.“ Pps. 55–58 in Břetislav Dančák, Petr Fiala, Vít Hloušek (eds.). *Evropeizace. Nové téma politologického výzkumu*. Brno: Mezinárodní politologický ústav.

Dančák, Břetislav, Petr Fiala, Vít Hloušek (eds.). 2005. *Evropeizace. Nové téma politologického výzkumu*. Brno: Mezinárodní politologický ústav.

De Munter, André. 2015. „Země západního Balkánu“ *europarl.europa.eu*, listopad 2015 (online). Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/cs/displayFtu.html?ftuId=FTU_6.5.2.html> (25. 5. 2016).

Dragojlo, Sasa. 2015. „Serbia Readies to Open First EU Chapters“ *Balkan Insight*, 14. 12. 2015 (online). Dostupné z: <<http://www.balkaninsight.com/en/article/serbia-starts-eu-talks-challenges-lie-ahead-12-11-2015>> (25. 5. 2016).

Dragojlo, Sasa. 2016. „Democracy Declining in Balkans, Warns Freedom House“ *Balkan Insight*, 12. 4. 2016 (online). Dostupné z: <<http://www.balkaninsight.com/en/article/democracy-declining-in-balkans-freedom-house-report-04-11-2016#sthash.qh6wSNIU.dpuf>> (25. 5. 2016).

Dzidic, Denis. 2016. „Karadzic Verdict: Legal Precedents and Unproven Allegations“ *Balkan Insight*, 18. 3. 2016 (online). Dostupné z: <<http://www.balkaninsight.com/en/article/karadzic-verdict-legal-precedents-and-unproven-allegations-03-17-2016#sthash.LY3QWW1f.dpuf>> (25. 5. 2016).

Euractiv.cz. 2011. „Napětí na srbsko-kosovské hranici roste“ *euractiv.cz*, 28. 7. 2011 (online). Dostupné z: <<http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/clanek/napeti-na-srbsko-kosovske-hranici-roste-009010>> (25. 5. 2016).

Euractiv.cz. 2012. „Srbsko nemusí pro zahájení přístupových jednání uznat Kosovo, tvrdí EK“ *euractiv.cz*, 10. 10. 2012 (online). Dostupné z: <<http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/clanek/ek-srbsko-nemusi-pro-zahajeni-pristupovych-jednani-uznat-kosovo-fle-rozsireni-zprava-o-pokroku-v-oblasti-rozsireni-normalizace-010300>> (25. 5. 2016).

Euractiv.cz. 2013. „EU a západní Balkán“ *euractiv.cz*, 27. 12. 2013 (online). Dostupné z: <<http://www.euractiv.cz/budoucnost-eu/link-dossier/eu-a-zapadni-balkan>> (25. 5. 2016).

Euractiv.cz. 2014. „Evropská unie, Srbsko a Kosovo“ *euractiv.cz*, 21. 2. 2014 (online). Dostupné z: <<http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/link-dossier/evropska-unie-srbsko-a-kosovo-000068>> (25. 5. 2016).

Euractiv.rs. 2015. „Belgrade and Pristina Interpret New Agreement Differently“ *euractiv.cz*, 27. 8. 2015. Dostupné z: <http://www.euractiv.rs/vesti/9070-belgrade-and-pristina-interpret-new-agreement-differently.html?utm_source=feedburner&utm_medium=feed&utm_campaign=Feed%3A+euractiv%2Fenglish+%28EurActiv+English%29> (25. 5. 2016).

EUR-Lex. 2014. „Smlouva o Energetickém společenství“ *EUR-Lex*, 22. 9. 2014 (online). Dostupné z: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=URISERV%3A127074>> (25. 5. 2016).

European Commission. 2014a. „Serbia Progress Report“ *ec.europa.eu*, 8. 10. 2014 (online; Pdf). Dostupné z: <http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2014/20140108-serbia-progress-report_en.pdf> (25. 5. 2016).

European Commission. 2014b. „The Former Yugoslav Republic of Macedonia Progress Report“ *ec.europa.eu*, 8. 10. 2014 (online; Pdf). Dostupné z: <http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2014/20141008-the-former-yugoslav-republic-of-macedonia-progress-report_en.pdf> (25. 5. 2016).

European Commission. 2015a. „EU Enlargement Strategy“ *ec.europa.eu*, 10. 11. 2015 (online; Pdf). Dostupné z: <http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2015/20151110_strategy_paper_en.pdf> (25. 5. 2016).

European Commission. 2015b. „The Former Yugoslav Republic of Macedonia Progress Report“ *ec.europa.eu*, 10. 11. 2015 (online; Pdf). Dostupné z: <http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2015/20151110_report_the_former_yugoslav_republic_of_macedonia.pdf> (25. 5. 2016).

European Commission. 2015c. „Serbia“ *ec.europa.eu*, 18. 12. 2015 (online). Dostupné z: <http://ec.europa.eu/enlargement/countries/detailed-country-information/serbia/index_en.htm> (25. 5. 2016).

European Commission. 2016. „Overview – Instrument for Pre-accession Assistance“ *ec.europa.eu*, 24. 2. 2016 (online). Dostupné z: <http://ec.europa.eu/enlargement/instruments/overview/index_en.htm> (25. 5. 2016).

Euroskop.cz. 2015. „Nikolić: Srbsko neuzná Kosovo, ani kvůli vstupu do EU“ *euroskop.cz*, 9. 5. 2015 (online). <<https://www.euroskop.cz/8956/25736/clanek/nikoli-srbsko-neuzna-kosovo-ani-kvuli-vstupu-do-eu/>> (25. 5. 2016).

Evropská komise. 2011. „Strategie rozšíření a hlavní výzvy v letech 2011–2012“ *Evropská komise*, 12. 10. 2011.

Fiala, Petr, Markéta Pitrová (eds.). 2001. *Rozšiřování ES/EU*. Brno, Masarykova univerzita: Mezinárodní politologický ústav.

Fňukal, Miloš. 2012. *Teritoriální politická organizace Západního Balkánu s důrazem na vývoj ve 20. století*. Olomouc: Univerzita Palackého.

Fondacije za razvoj ekonomske nauke. 2013. „Recent Study Results on the Gender Pay Gap in Serbia: Working Women Better Qualified But Still Paid Less Than Men“ *Regional Research Promotion Programme Western Balkans*, 22. 2. 2013 (online; Pdf). Dostupné z: <http://www.rppp-westernbalkans.net/en/research/Completed-Projects/2013/Gender-Pay-Gap-in-Western-Balkan-Countries--Evidence-From-Serbia--Montenegro-and-Macedonia-/mainColumnParagraphs/0/text_files/file0/Results%20of%20the%20new%20study%20on%20the%20gender%20pay%20gap.pdf> (25. 5. 2016).

Fouéré, Erwan. 2014. „The EU’s Enlargement Agenda – credibility at stake?“ *Centre for European Policy Studies* 31 (324), 1–10. Dostupné z < <http://www.ceps.eu/node/9774>> (25. 5. 2016).

Freedom House Index. 2015a. „Macedonia“ *Freedom House Index* (online; Pdf). Dostupné z: <<https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2015/macedonia>> (25. 5. 2016).

Freedom House Index. 2015b. „Serbia“ *Freedom House Index* (online; Pdf). Dostupné z: <<https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2015/serbia>> (25. 5. 2016).

Havlíková, Lubomíra, Ladislav Hladký, Jan Pelikán, Šesták Miroslav, Miroslav Tejchman. 1998. *Dějiny jihoslovanských zemí*. Praha: Lidové noviny.

Human Rights Watch. 2016. „Balkans: Rights Key to European Future“ *Human Rights Watch*, 27. 1. 2016 (online). Dostupné z: < <https://www.hrw.org/news/2016/01/27/balkans-rights-key-european-future>> (25. 5. 2016).

Idnes.cz. 2015. „V bouřící Makedonii vyšlo do ulici dvacet tisíc lidí, chtějí pád vlády“ *idnes.cz*, 17. 5. 2015 (online). Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/v-makedonii-protestovalo-deset-tisic-lidi-za-odstoupeni-vlady-pbw-/zahranicni.aspx?c=A150517_154340_zahranicni_ert> (25. 5. 2016).

- Keil, Soeren. 2013. „Europeanization, state-building and democratization in the Western Balkans.“ *Nationalities Papers* 41 (3), 343–353. Dostupné z: <<http://dx.doi.org/10.1080/00905992.2013.768977>> (25. 5. 2016).
- Klarin, Mirko. 2009. „The Impact of the ICTY Trials on Public Opinion in the Formal Yugoslavia.“ *Journal of International Criminal Justice* 7 (1), 89–96. Dostupné z: <<http://jicj.oxfordjournals.org/content/7/1/89.abstract>> (25. 5. 2016).
- Kostovicova, Denisa. 2007. „State Weakness in the Western Balkans as a Security Threat: The European Union Approach and a Global Perspective.“ *Western Balkans Security Observer* issue 7–8, 10–15. Dostupné z: <file:///C:/Users/sony/Downloads/05_State+Weakness.pdf> (25. 5. 2016).
- Krastev, Ivan. 2011. „The Balkans and the EU after Mladic.“ *Survival* 53 (4), 13–18.
- Marusic, Sinisa Jakov. 2016. „Macedonia President Pardons Politicians Facing Charges“ *Balkan Insight*, 12. 4. 2016 (online). Dostupné z: <<http://www.balkaninsight.com/en/article/macedonia-president-abolishes-incriminated-politicians-04-12-2016#sthash.VQeCecYj.d8mlB71m.dpuf>> (25. 5. 2016).
- Mavromatidis, Fotis. 2010. „The Role of the European Union in the Name Dispute between Greece and FYR Macedonia.“ *Journal of Contemporary European Studies* 18 (1), 47–62.
- Pantovic, Milivoje. 2016. „Picturesque Eastern Serbian Town Reveals Extent of Election Fraud“ *Balkan Insight*, 25. 5. 2016 (online). Dostupné z: <<http://www.balkaninsight.com/en/article/picturesque-eastern-serbian-town-reveals-extent-of-election-fraud-05-24-2016>> (25. 5. 2016).
- Pentland, Charles C. 2008. „From Petersberg to Pristina: ESDP Operations in South East Europe.“ Pp. 242 in Joan DeBardeleben (ed.). *The boundaries o EU Enlargement, Finding a Place for Neighbours*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Macmillan.
- Prelec, Tena. 2016. „Serbian parliamentary election 2016: A gamble that almost backfired“ *London School of Economics and Political Science* (online). Dostupné z: <<http://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2016/04/26/serbian-parliamentary-election-2016-a-gamble-that-almost-backfired/>> (25. 5. 2016).

Radaelli, Claudio. 2000. „Evropeizace: pojem a jeho konceptualizace.“ Pp. 13 in Břetislav Dančák, Petr Fiala, Vít Hloušek (eds.). *Evropeizace. Nové téma politologického výzkumu*. Brno: Mezinárodní politologický ústav.

Radaelli, Claudio. 2006. „Evropeizace: pojem a jeho konceptualizace.“ Pp. 20 in Břetislav Dančák, Petr Fiala, Vít Hloušek (eds.). *Evropeizace. Nové téma politologického výzkumu*. Brno: Mezinárodní politologický ústav.

Ramet, Sabrina P. 2010. „Democratic Values and Ethnic Polarization in the Western Balkans: An Introduction.“ *Southeast Europe. Journal of Politics and Society* issue 01, 2–14. Dostupné z: <<http://www.ceeol.com/aspx/issuedetails.aspx?issueid=0e79e7d0-b2ef-477e-971a-ff85b57578f6&articleId=7afce049-efe9-45a8-87d0-832c4cb3ac67>> (25. 5. 2016).

Renner, Stephan, Florian Trauner. 2009. „Creeping EU Membership in Southeast Europe: The Dynamics of EU Rule Transfer to the Western Balkans.“ *European Integration* 31 (4), 449–465. (25. 5. 2016).

Rizova, Tatiana. 2011. „A Case of Contested Sovereignty: Explaining Ethnic Conflict in the Former Yugoslav Republic of Macedonia, 1992–2002.“ *Review of European Studies* 3 (2), 73–89 (December 2011). Dostupné z: <<http://www.ccsenet.org/journal/index.php/res/article/view/11063>> (25. 5. 2016).

Sedelmeier, Ulrich. 2010. „Enlargement: From Rules for Accession to a Policy Towards Europe.“ Pps. 417, 423, 425 in Helen Wallace, Mark A. Pollack, Alasdair R. Young (eds.). *Policy-Making in the European Union*. New York: Oxford University Press.

Sedelmeier, Ulrich, Frank Schimmelfenning. 2005. „Definition of terms“ Pps. 345–346 in Soeren Keil. *Europeanization, state-building and democratization in the Western Balkans*. Dostupné z: <<http://dx.doi.org/10.1080/00905992.2013.768977>> (25. 5. 2016).

Sedlářová, Barbora. 2015. „Makedonie může sklouznout na pokraj občanské války, soudí balkanolog“ *idnes.cz*, 14. 5. 2015 (online). Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/rozhovor-k-makedonii-premysl-rosulek-d87-/zahranicni.aspx?c=A150513_134034_zahranicni_bse> (25. 5. 2016).

Schimmelfenning, Frank. 2007. „Introduction“ Pp. 1776 in Florian Bieber. *Introduction*. Dostupné z: <<http://dx.doi.org/10.1080/09668136.2011.618677>> (25. 5. 2016).

Troncota, Miruna. 2014. „The formation of Juncker Commission and its impact on the Western Balkans.“ *Europolicy* 8 (2), 153–177. Dostupné z: <<http://www.ceeol.com/search/article-detail?id=267749>> (25. 5. 2016).

Vachudova, Milada Anna. 2014. „EU Leverage and National Interests in the Balkans: The Puzzles of Enlargement Ten Years On.“ *Journal of Common Market Studies* 52 (1), 122–138.

van Ham, Peter. 2014. „Gridlock, Corruption and Crime in the Western Balkans. Why the EU Must Acknowledge its Limits.“ *clingendael.nl*, October 2014 (online). Dostupné z: <<http://www.clingendael.nl/sites/default/files/Gridlock%20Corruption%20and%20Crime%20in%20the%20Western%20Balkans.pdf>> (25. 5. 2016).

Vlasák, Jakub. 2014. „Aktuální rozšíření Evropské unie“ *evropskehodnoty.cz*, 18. 3. 2014 (online). Dostupné z: <<http://www.evropskehodnoty.cz/vyzkum/aktualni-stav-rozsirovani-evropske-unie/>> (25. 5. 2016).

Woehrel, Steven. 2010. „Serbia: Current Issues and U.S. Policy“ *Federation of American Scientists* 12. 3. 2010 (online). Dostupné z: <<http://fpc.state.gov/documents/organization/142747.pdf>> (25. 5. 2016).

Woehrel, Steven. 2013. „Serbia: Current Issues and U.S. Policy“ *Federation of American Scientists* 13. 5. 2013 (online). Dostupné z:< <https://www.fas.org/sgp/crs/row/RS22601.pdf>> (25. 5. 2016).

Zahariadis, Nikolaos. 2003. „External Interventions and Domestic Ethnic Conflict in Yugoslav Macedonia.“ *Political Science Quarterly* 118 (2), 259–279. Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/30035741>> (25. 5. 2016).

Seznam zkratek

CARDS – Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilisation Programme

CEFTA – Středoevropská zóna volného obchodu

ICTY – Mezinárodní tribunál pro bývalou Jugoslávii

EFTA – Evropská dohoda o volném obchodu

EU – Evropská unie

EU-LEX – mise Evropské unie k prosazování práva v Kosovu

FYROM – Bývalá jugoslávská republika Makedonie

HLAD – Přístupový dialog na vysoké úrovni

IPA – Nástroj předvstupní pomoci

KFOR – Kosovo forces

LGBT – lesby, gayové, bisexuálové, transgender osoby

NATO – Severoatlantická aliance

OSN – Organizace spojených národů

SAA – Stabilizační a asociační dohody

SAP – Proces stabilizace a přidružení

SFRJ – Socialistická federativní republika Jugoslávie

SNS – Srbská pokroková strana

SRJ – Svazová republika Jugoslávie

SRS – Srbská radikální strana

UÇK – Kosovská osvobozenecká armáda

UNMIK – Mise OSN v Kosovu

UNPROFOR – United Nations Protection Forces

VMRO-DPMNE – Vnitřní makedonská revoluční organizace - Demokratická strana makedonské národní jednoty

WTO – Světová obchodní organizace

Abstrakt

Bakalářská práce s názvem *Integrace Makedonie a Srbska do Evropské unie. Komparativní studie*. zkoumá integrační proces dvou zemí západního Balkánu, Makedonie a Srbska, do Evropské unie (EU) od konce devadesátých let po současnost. Země jsou komparovány dle některých z nejdůležitějších politických a ekonomických kritérií stanovených Evropskou unií jako je politická stabilita, svoboda slova, občanská společnost, nezávislé soudnictví, boj s korupcí a organizovaným zločinem, HDP, míra nezaměstnanosti a zadlužení, konkurenceschopná tržní ekonomika atd. Práce dále mapuje politiku rozšiřování, teorii evropeizace, kondicionalitu, současné vztahy Makedonie a Srbska s EU.

Klíčová slova

Evropská unie, Srbsko, Makedonie, Rozšiřování, Západní Balkán

Abstract

This bachelor thesis titled *The Integration of Macedonia and Serbia into the European Union. A Comparative Study*. examines the integration process of two Western Balkan countries, Macedonia and Serbia, into the European Union (EU) from the late 90s up to the present day. These two countries are compared according to some of the most important political and economic criteria set by the European Union such as political stability, freedom of speech, civic society, independent judiciary, fight against corruption and organised crime, GDP, unemployment rate, indebtedness ratio, competitive market economy. Furthermore, this thesis maps the enlargement policy, the theory of Europeanisation, conditionality and current relations of Macedonia and Serbia with the EU.

Key Words

European Union, Serbia, Macedonia, Enlargement, Western Balkan